

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XI Broj 98 Lipanj 2013. ISSN 1800-5179

*Nova zvijezda na
europskom nebu*

Sadržaj:

- 3** Prošlost i budućnost Hrvatske
- 15** Trebamo se riješiti kompleksa male zemlje i malog naroda!
- 18** U vrelo ljeto s učeničkim knjižicama u ruci
- 19** Učenici predstavili djelić baštine bokeljskih Hrvata
- 21** „Sove“ lete kroz parkove Tivta
- 25** Kronika Društva
- 30** Aktualnosti
- 38** Budvanska biskupija, otok i crkva sv. Nikole
- 47** Bokeška pjatanca
- 50** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj
- 56** Po bokeški
- 59** Kotorski oridinali – galioti i škerci
- 60** Kronika grada Kotora

Poštovani čitatelji!

Hrvatska je 25. lipnja proslavila Dan državnosti, a 1. srpnja zasjala je nova zvijezda na europskom nebu – Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije. Tim povodom središnja proslava održana je na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, ali je povijesni trenutak obilježen na graničnome prijelazu Debeli brijeg, kao i u Podgorici.

Prvoga srpnja u nedjelju, u ponoć, kada je Republika Hrvatska i formalno postala članica Europske unije, oglasila su se zvona kotorske bazilike - katedrale sv. Tripuna i drugih crkava stare Kotorske biskupije.

Tim činom zvona jedne od najstarijih katedrala Europe podijelila su radost s cjelokupnim hrvatskim narodom u Boki kotorskoj.

Sasvim je razumljivo da smo ovome povijesnom događaju dali najviše prostora u ovome broju Glasnika.

Uz to, s velikom radošću preporučujem vam novu rubriku pod nazivom „Bokeška pjatanca“ koju uređuje naš suradnik Mašo Čekić i to autentičnim bokeškim govorom! Pročitajte, javite nam sviđa li vam se i uključite se tako što ćete nam poslati koju „ričetu“.

Uz redovite rubrike kao što su „Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj“, „Oridinali“ te uz mnogobrojne aktualnosti pročitajte i zanimljive, malo poznate činjenice o Budvanskoj biskupiji, otoku i crkvi sv. Nikole.

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zatvoreni bazen, Škaljari 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** • **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Ćudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Dario Musić, Ante Baković, Radio Dux, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 600 primjeraka

Prošlost i budućnost Hrvatske

„Dan koji obilježavamo kao dan naše mlade domovine prilika je da se sjetimo njezine prošlosti, da se podsjetimo na dobre i loše strane naše sadašnjosti, da planiramo našu budućnost. Ulazak u EU je velik događaj za nas, događaj koji određuje budućnost Hrvatske i mnogobrojnih generacija naših građanki i građana.“

Priredili:

Tripo Schubert i Miro Marušić

Foto:

Vlada RH i Radio Dux

**DAN DRŽAVNOSTI
REPUBLIKE
HRVATSKE**

Dan državnosti Republike Hrvatske, 25. lipnja, praznik je kojim se obilježava povijesna odluka o po-

kretanju postupka razdruživanja Hrvatske od ostalih bivših jugoslavenskih republika, koju je Sabor RH donio 25. lipnja 1991.

Na temelju očitovanja volje građana na referendumu, a nakon neuspjeha pregovora s ostalim bivšim jugoslavenskim republikama o izlasku iz državopolitičke krize, Sabor Republike Hrvatske donio je na zajedničkoj sjednici svih triju saborskih vijeća 25. lip-

nja 1991. ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Njome se utvrđuje da tim činom Hrvatska pokreće postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ, kao i postupak za međunarodno priznavanje.

Josipović, obraćanje naciji

POS LANICA PREDSJEDNIKA JOSIPOVIĆA

U povodu obilježavanja Dana državnosti predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović obratio se naciji riječima:

„Dan koji obilježavamo kao dan naše mlade domovine prilika je da se sjetimo njezine prošlosti, da se podsjetimo na dobre i loše strane naše sadašnjosti, da planiramo našu budućnost. Ove godine, možda više nego ikad prije, moje su misli, siguran sam i mnogih od vas, okrenute budućnosti. Ovaj Dan državnosti proslavljam samo nekoliko dana prije ulaska naše zemlje u Europsku uniju. Od nastanka nove hrvatske države, čije očuvanje

zahvaljujemo hrvatskim braniteljima, herojima Domovinskoga rata i domoljublju naših građanki i građana, pa do danas, generacijski je cilj naše politike bio ulazak u euroatlantske integracije. U NATO-u smo već etablirana članica,

sutra već i članica EU-a. Ulazak u EU je velik događaj za nas, događaj koji određuje budućnost Hrvatske i mnogobrojnih generacija naših građanki i građana.

Znam, mnogi se pitaju jesmo li učinili ispravno, jesmo li ulaskom u Europu za svoju zemlju ostvarili dobitak, temelj za daljnji napredak? Ili smo se ulaskom u zajednicu europskih naroda i država olako riješili našeg suvereniteta, prirodnih resursa, kulture, tradicije i nacionalnog identiteta. Podsjetit ću, od Europe smo već profitirali. Pri

tome manje mislim na nezamislive pretpristupne fondove koje smo koristili. Mislim na činjenicu da je Hrvatska tijekom pregovora, ispunjavajući kriterije za EU, postala bolje društvo. Ojačali smo demokraciju, ljudska prava, afirmirali se na međunarodnoj sceni, pomirili sa susjedima, ojačali smo institucije, otpočeli borbu protiv korupcije. Ali, daleko smo od toga da budemo savršeni. I dalje država ne funkcionira kako bismo htjeli, a teško gospodarsko stanje dovelo je mnoge tvrtke do propasti, mnoge građane do siromaštva. Produbljivanje gospodarske krize može dovesti do ozbiljne društvene i političke krize i tako što moramo izbjeći.

Pravednost koju toliko želimo, za koju je Hrvatska na mnogim područjima puno na-

pravila, na najtanjoj niti visi upravo na ekonomiji, na činjenici da su mnogi naši građani i građanke okovani dužničkom krizom, da nemaju ni minimalne prihode potrebne za pristojan život njih i njihovih obitelji.

Zato danas nema važnije zadaće za vlast od pokretanja gospodarskih aktivnosti, investicija i otvaranja novih radnih mjesta, nema važnije zadaće od afirmacije društveno odgovornog poslovanja i ostvarenja načela socijalne države.

I upravo zato, zbog prilike koju pruža članstvo u EU značajnim financijskim sredstvima koja će nam biti na raspolaganju, zbog očekivanog interesa novih investitora, zbog velikog tržišta koje nam se otvara, zbog mogućnosti razvoja koji su do sada osjetile sve nove članice - na EU gledam kao na poticaj, važan instrument svladavanja krize. Točno je, i EU je u krizi. Ali, odlučujući zajedno s drugim zemljama EU-a, s državama koje svoje suverenosti udružuju radi zajedničkih interesa, krizu možemo lakše i uspješnije svladati. A EU je puno više od samog tržišta. Europa je projekt mira i sigurnosti, projekt suradnje u kulturi, znanosti, obrazovanju i demokraciji. U tom okružju Hrvatska, bez obzira na krizu, ima priliku kakvu do sada nije imala, priliku kakvu možda u dogledno vrijeme možda više neće imati.

A priliku treba znati iskoristiti. To je moguće samo visoko organiziranim, upornim i napornim radom. Mnoge su države EU-a danas znatno bliže idealu socijalne države i pravednog društva, nego mi. Ne znam nijedan razlog zbog kojega i mi, poput drugih naroda i država, ne bismo iskoristili priliku i dostigli razinu razvijenosti Europe.

NOVA ZVIJEZDA NA EUROPSKOM NEBU - HRVATSKA PUNOPRAVNA ČLANICA EU-A

Europa je prilika i za osnaženje naše samosvijesti, kulture i tradicije. Postavši Europejci, ne prestajemo biti Hrvati ili pripadnici neke od naših nacionalnih manjina. Naše prebogat kulture i tradicije imat će se priliku afirmirati kao vrijedan dio globalne europske kulture. Višestruki identiteti, oni nacionalni, ali i zajednički, europski, temelj su europskog zajedništva.

Gospodarska kriza i Europa nisu jedini izazovi koji nas čekaju. Jačanje demokracije, ljudskih i manjinskih prava, pluralizam ideja, vrijednosti i očekivanja, oštra konkurencija političkih ideja, karakteristika su dinamičnih i uspješnih društava. Visoki civilizacijski standardi pretpostavljaju sposobnost društva da u demokratskoj raspravi razgovara o svim, pa i o najosjetljivijim svjetonazorskim pitanjima. Oni znače i sposobnost da se za ta pitanja nađu odgovori koji nikoga ne vrijeđaju, još manje diskriminiraju. Ti standardi znače sposobnost da, unatoč svjetonazorskim, političkim i drugim razlikama, očuvamo društvenu koheziju i stabilnost. Kultura demokracije, poštovanja Ustava, zakona i institucija, ali i onih visokih etičkih standarda koji polaze od razumijevanja i ljubavi za svakog čovjeka, ideal su za koji bih želio da ga ostvarimo u našoj Hrvatskoj.

Poštovane građanke, poštovani građani, čestitam vam Dan državnosti Republike Hrvatske sa željom da naša domovina bude uspješna i sretna država u uspješnoj i sretnoj Europi!“

Na svečanosti u nedjelju 30. lipnja bilo je više od 60 predsjednika država, parlamenata, vlada, Europskoga savjeta, Europskoga parlamenta, Europske komisije, te mnogobrojni ministri i veleposlanici.

KRONOLOGIJA HRVATSKOGA PUTA U EUROPSKU UNIJU

Hrvatska je podnijela zahtjev za punopravno članstvo 21. veljače 2003. godine, a službeni status kandidata za članstvo u EU dobila je 18. lipnja 2004. Pristupni pregovori, koji su trebali započeti u ožujku 2005., službeno su otvoreni 2. listopada 2005.

Pregovori o članstvu u EU podijeljeni su u nekoliko faza. Prva faza - analiza usklađenosti zakonodavstva zemlje kandidata s europskim propisima (tzv. screening) započela je nakon otvaranja pregovora (2. listopada 2005. godine) i trajala je godinu dana (završila je 18. listopada 2006.), nakon čega su započeli pregovori.

Nakon više od osam godina od podnošenja zahtjeva za članstvo, te gotovo šest godina pregovaranja, 10. lipnja 2011. Jose Manuel Barosso predložio je u ime Europske komisije zatvaranje pristupnih pregovora s Hrvatskom. Tu odluku je 24. lipnja iste godine podržalo Europsko vijeće pozivajući na zatvaranje preostalih pregovaračkih poglavlja do kraja lipnja 2011. Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji potpisan je u Bruxellesu 9. prosinca 2011. godine. Republika Hrvatska je od 1. srpnja 2013. godine 28. članica Europske unije.

EUROPSKI PARLAMENT IZGLASOVAO POVJERENJE NEVENU MIMICI ZA POVJERENIKA

Neven Mimica

Prvi hrvatski povjerenik u Europskoj komisiji Neven Mimica dobio je potporu zastupnika u Europskom parlamentu koji su podržali njegovo imenovanje na dužnost povjerenika za zaštitu potrošača. „Preda mnom je vrlo kratko vrijeme od 16 mjeseci do kraja mandata ove komisije, ali i to kratko vrijeme dovoljno je da se neke stvari dobro naprave ako se dobro odaberu prioriteti. Smatram da se trebam koncentrirati na tri područja. Prvo je zakonodavni dio, tamo gdje institucije EU-a donose zajedničku regulativu, ponajprije u području medicinskih proizvoda, sigurnosti proizvoda općenito, te u pogledu Direktive o bankovnim računima. Sva tri propisa su u postupku donošenja i učinit će sve da se do kraja mandata ovog parlamenta i donesu. Drugo je transpozicija postojeće regulative o zaštiti potrošača u nacionalna zakonodavstva, a treće je provedba svih propisa o zaštiti potrošača i na nacionalnoj i europskoj razini. Ako se dobro upre u sve tri stvari, mogu se pokazati pravi rezultati i u ovome kratkom vremenu“, rekao je Mimica nakon izglasavanja povjerenja.

SVEČANOST U KLOVIČEVIM DVORIMA

Josipović, Đukanović, Milanović

Premijer Milanović

Sa svečane večere

Među uzvanicima bili su i crnogorski predsjednik, premijer i šef diplomatije.

Prema službenom programu proslave prijem za uzvanike upriličen je u Banskim dvorima uz prisutnost predsjednika Josipovića, premijera Milanovića i ministrice Pusić.

Nakon toga predsjednik Josipović i premijer Milanović priredili su svečanu večeru za strane državnike i goste pristigle na proslavu ulaska Hrvatske u EU u Klovičevim dvorima i održali prigodne zdravice.

„Dižem ovu čašu u čast hrvatske otvorenosti prema Europi i cijelom svijetu. Naša objektivna malobrojnost u europskom i svjetskom kontek-

stu obrnuto je proporcionalna veličini našeg sna o punoj slobodi svakog pojedinca“, rekao je Milanović nazdravljajući okupljenima na večeri u Klovičevim dvorima na Gornjem gradu.

Hrvatski premijer pozvao je strane državnike na zajednički otpor sijanju straha od drugih i drukčijih, ističući da se na to svodi razumijevanje Europe: čisto srce - a ne strah, suradnja - a ne sumnjičavost, prihvaćanje - a ne getoizacija.

„Nazdravljam u ime naše zajedničke budućnosti i hrabrosti da, unatoč mnogobrojnim izazovima ovoga vremena, zadržimo duboku svijest

o nezamjenjivosti temeljnih vrijednosti, poput solidarnosti i obrazovanja“, istaknuo je Milanović.

Predsjednik Josipović smatra da ulazak Hrvatske u EU nije samo ostvarenje političkog sna jedne generacije političara nove hrvatske države, nego je potvrda uvjerenja građana o pripadnosti europskom demokratskom, vrijednosnom i kulturnom krugu.

„Hrvatska stvarnost, bez obzira na nijanse u kojima je doživljavamo, danas je potpuno drukčija od one kada smo krenuli na put osamostaljenja i stvaranja vlastite države. I upravo tu stvarnost danas s ponosom slavimo“, rekao je

hrvatski predsjednik dodavši kako je sada vrijeme da se pokrenu nove snage koje će dokazati da je pothvat bio vrijedan napora.

Josipović je zahvalio predstavnicima članica Unije na raznim oblicima pomoći kojima su podupirali ulazak Hrvatske u EU, kao i njihovim građanima koji su u osjetljivo vrijeme podržali hrvatsko članstvo.

Zahvalio je na dolasku u Zagreb i susjedima sa zapadnog Balkana poručivši im da će Hrvatska svim snagama podupirati njihovu europsku perspektivu jer je suživot u zoni mira i napretka jedan od najvažnijih političkih ciljeva.

„Trenutak kad Hrvatska ulazi u EU vrijeme je mnogih sumnji i propitivanja. Međutim, na kraju jedne etape hrvatske povijesti i na početku nama novog, europskog doba, u Hrvatskoj prevladava uvjerenje da je projekt EU projekt budućnosti. Na Europu gledamo kao na novu priliku da ostvarimo novi demokratski, politički, kulturni i svaki drugi uzlet“, zaključio je zdravicu Josipović.

PROSLAVA NA TRGU BANA JELAČIĆA

Središnja proslava održana je na Trgu bana Jelačića uz bogat program. Simfonijski orkestar i Zbor HRT-a, uz hrvatsku himnu izveo je „Himnu slobodi“ Ivana Gundulića, uz recital dvanaestogodišnjeg dječaka iz Dubrovnika, i na kraju točno u ponoć „Odu radosti“, koja je bila sinkronizirana sa zborovima u Rijeci, Osijeku, Splitu i Dubrovniku.

Prisutnima su se obratili: predsjednik Josipović, premijer Milanović, predsjednik Europskog parlamenta Martin

Trg bana Jelačića

Uzvanice na Trgu bana Jelačića

Schulz, predsjednik Europske komisije Jose Manuel Barroso, predsjednik Europskog vijeća Herman Van Rompuy, zamjenik premijera Irske i predsjednica Litve.

„Ovo je dan kad su se ostvarili snovi ne samo ove generacije, nego mnogih prethodnih generacija, dan kad smo stvorili temelj za sigurnu, demokratsku i europsku budućnost naših novih generacija“, istaknuo je predsjednik Josipović i nastavio:

„Danas je velik i radostan dan za našu domovinu. Dan u

kojem postajemo u cjelini prihvaćena i punopravna članica najveće i najuspješnije zajednice europskih država koja je ikada postojala na našem kontinentu.“

Po njegovim riječima Hrvatska je bila i ostaje dio Europe kojoj pripada ne samo zbog geografskog položaja, nego i po vrijednostima slobode koja znači slobodnu Hrvatsku u slobodnoj Europi, kao i slobodu pojedinca da se izrazi i bude ono što jest, bez namećanja i prisile.

„Sloboda uključuje ravnopravnost velikih i malih, većine i manjine, ljudi i država međusobno različitih, koje se poštuju i čuvaju slobodu drugih. Sloboda uključuje solidarnost među ljudima“, rekao je Josipović pred više tisuća građana.

Dodao je i da je Europa zajednica mira i sigurnosti i da Hrvatska, čija je povijest bila teška i tragična, u nju ulazi da bi sebi i novim generacijama osigurala mir i stabilnost. „Zato želimo da Europa ne stane na našim granicama. Neka je otvorena svim zemljama i ljudima dobre volje, svima koji žele s drugima u miru i slobodi podijeliti europski san i budućnost“, istaknuo je šef hrvatske države.

On je čelnicima članica EU-a, koji su stigli na proslavu u Zagreb, zahvalio na potpori tijekom preobrazbe Hrvatske u zemlju europskih vrijednosti i vrlina, zemlju koja je zadovoljna uspjehom, ali ne i opijena njime, zemlju koja zna da je čeka ozbiljan i odgovoran posao da osigura daljnji napredak i hvatanje koraka s najnaprednijim zemljama Europe.

„Hvala vam na vašem prijateljstvu i na povjerenju koje ste nam dali. Hrvatska će biti odgovoran, konstruktivan i aktivan član Europske unije“, istaknuo je Josipović. Govoreći o 1. srpnju, prvom danu članstva u Uniji, predsjednik je rekao kako će naizgled sve biti kao prije, ali je zapravo riječ o prvom danu velike prilike koja se ne smije propustiti, prilike koja za mnoge znači novi posao, uspjeh, afirmaciju. „Europa koju smo dočekali nudi, ali ne poklanja dobre prilike za države i pojedince. Neka živi i cvate Europa, njezino zajedništvo i ideali, ideja slobode, demokracije, sigurnosti i napretka svih europskih naroda. Neka živi europska Hrvatska!“, završio je obraćanje Josipović.

CRKVE DILJEM BOKE ZVONJAVOM U PONOĆ OGLASILE ULAZAK HRVATSKE U EU

Katedrala sv. Tripuna

Prvog srpnja u nedjelju, u ponoć, kada je Republika Hrvatska i formalno postala članica Europske unije, oglasila su se zvona kotorske bazilike-katedrale sv. Tripuna i drugih crkava drevne Kotorske biskupije.

Tim činom zvona jedne od najstarijih katedrala Europe, podijelila su radost s cjelokupnim hrvatskim narodom u Boki kotorskoj.

„Nadamo se da će se uskoro, ali najkasnije, kada i Crna Gora bude spremna za čin ulaska u Europsku uniju, istim povodom ponovno oglasiti njena zvona, kao što su pozdravila i proglašenje nezavisne i samostalne Crne Gore“, kazao je generalni vikar Kotorske biskupije don Anton Belan.

POVIJEST STVARANJA EUROPSKE UNIJE

Ulaskom Hrvatske 1. srpnja 2013. u Europsku uniju, ona se širi sedmi put u svojoj povijesti, a Hrvatska, 28. članica, jedina je uz Grčku koja ulazi sama, a ne u skupini zemalja.

Europska unija je prva dobrovoljna integracija u povijesti Europe. Iako se ideja o ujedinjavanju europskoga kontinenta javila puno ranije, ona se tek nakon tragič-

nog iskustva Drugoga svjetskog rata počela uobličavati kao politički projekt. Godine 1950. tadašnji francuski ministar vanjskih poslova Robert Schumann predložio je stvaranje Europske zajednice za ugljen i čelik. Ideja je bila da se proizvodnja tih dvaju, u to vrijeme strateških proizvoda, stavi pod zajedničku upravu i na taj način spriječiti ponovno izbijanje

sukoba između donedavno zaraćenih strana.

Godinu dana kasnije, 1951., u Parizu je šest zapadnoeuropskih zemalja (Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg) potpisalo sporazum o Europskoj zajednici za ugljen i čelik. Šest godina poslije, 25. ožujka 1957., u Rimu su potpisani sporazumi o Europskoj ekonomskoj zajednici i o Europskoj zajednici za atomsku energiju (Euratom).

Uspješna suradnja između šest zemalja osnivača današnje Unije pobudila je zanimanje drugih.

Do prvog širenja došlo je 1973. kada su se šestorki pridružile Velika Britanija, Danska i Irska. Taj proces nije išao glatko, u prvome redu zbog opiranja Francuske da bude primljena Velika Britanija. London je 1967. predao molbu za članstvo, ali se tadašnji francuski predsjednik Charles de Gaulle tome usprotivio. Tek odlaskom De Gaullea 1969. i dolaskom na čelo Francuske Georges-a Pompidoua, skinut je francuski veto. U Francuskoj je u travnju 1972. održan prvi referendum o proširenju u nekoj zemlji članici. Francuski birači su sa 67,7 glasova 'za' podržali ulazak triju zemalja.

Drugo proširenje uslijedilo je 1981. ulaskom Grčke. Atena je sporazum o pridruživanju s Europskom ekonomskom zajednicom potpisala još 1961., koji je u vrijeme vojne diktature u Grčkoj 1967. - 1974. bio zamrznut. Nakon zavr-

šetka vojne diktature Grčka je podnijela molbu za članstvo 1975. godine. U slučaju Grčke prvi put se dogodilo da je Vijeće ministara odbacilo mišljenje Europske komisije. Komisija je ocijenila da Grčka ni politički ni gospodarski nije spremna za ulazak. Međutim, Vijeće ministara je unatoč tome odobrilo početak pregovora uz argumentaciju da će se ulaskom u zajednicu učvrstiti grčka demokracija.

Pet godina poslije, 1986., Europska ekonomska zajednica narasla je na 12 članica ulaskom Španjolske i Portugala. Nakon pada totalitarnih režima sredinom 70-ih godina, Španjolska i Portugal nastojali su ući u zajednicu i okončati višegodišnju izolaciju. Španjolska je još u vrijeme režima generala Franciska Franka 1962. podnijela molbu za članstvo, ali tek su joj Frankovom smrću 1975. otvorena vrata. Novu molbu podnijela je 1977. godine.

Slično kao i Španjolska, ni Portugal nije mogao računati na ulazak u integracije dok su na vlasti bili Antonio Salazar i njegov nasljednik Marcel Caetano, a tek uspostavom demokracije 1976. Portugal je krenuo na put europskih integracija. Španjolska i Portugal službeno su ušli u EEZ 1. siječnja 1986. godine.

Godine 1990. došlo je do neobičnog proširenja kada je broj članica ostao isti, ali se povećao teritorij i broj stanovnika Europske zajednice. Dogodilo se to nakon pada Berlinskoga zida, što je omogućilo ujedinjenje Njemačke.

Takvu vrstu proširenja rimski sporazumi nisu predviđali pa je Europsko vijeće u travnju 1990. odlučilo formalno primiti Njemačku Demokratsku Republiku, a do ujedinjenja Njemačke došlo je 3. listopada 1990.

Europska zajednica 1. studenoga 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta postaje Europska unija.

Nedugo nakon toga dolazi do četvrtoga kruga proširenja. EU se širi na Austriju, Finsku i Švedsku 1. siječnja 1995. godine. Budući da je riječ o zemljama koje su bile trgovinski tijesno povezane s dvanaestoricom, pregovori o članstvu završeni su vrlo brzo. Austrija je molbu podnijela u srpnju 1989., Švedska u srpnju 1991., a Finska u ožujku 1992. Od podnošenja molbe do ulaska u članstvo dosad je najmanje trebalo Finskoj - nepune tri godine.

Devet godina nakon toga, 1. svibnja 2004. dolazi do najmasovnijeg proširenja, „velikog praska“, kada u EU ulazi osam bivših komunističkih zemalja (Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Slovačka, Slovenija i Poljska) i dvije mediteranske otočne države (Malta i Cipar). Tri godine poslije pridružiti će im se Bugarska i Rumunjska, što je do sada najspornije proširenje jer je ocijenjeno da te dvije zemlje ulaze nespremnne, zbog čega im je uveden poseban monitoring i nakon stupanja u članstvo koji je još i danas na snazi.

PROSLAVA NA GRANIČNOME PRIJELAZU

Svečanost u povodu ulaska
Hrvatske u Europsku uniju

održana je 1. srpnja na graničnome prijelazu između Hrvatske i Crne Gore: Karasović - Debeli brijeg.

Tom prigodom susreli su se Dejan Mandić, predsjednik Općine Herceg Novi i gradonačelnik Dubrovnika Andro Vla-

hušić, šef Delegacije EU-a u CG Mitja Drobnič, veleposlanica RH u CG Ivana Sutlić Perić, državni sekretar Crne Gore za europske integracije i glavni pregovarač s EU-om Aleksandar Andrija Pejović, kao i predstavnici Ministarstva vanjskih

Uzvanice na Debelom rijegu

Vlahušić i Mandić razmjenjuju poklone

poslova i EU-integracija CG, mnogobrojni veleposlanici europskih država u Crnoj Gori.

Dejan Mandić, predsjednik Općine Herceg Novi, uputio je čestitke u povodu pristupanja Hrvatske obitelji europskih država, sa željom promoviranja dobrosusjedskih odnosa, prijateljstva i buduće suradnje.

„Pristupanjem Hrvatske EU Crna Gora došla je na prag Evrope koja će, nadamo se, uskoro i sama preći, a Herceg

Novi je postao jedan od gradova koji je najbliži Evropi. Ulazak u EU je istorijski trenutak i nadam se da će ga Hrvatska na najbolji način iskoristiti i da će pozitivno uticati na državu u regionu. Od ovoga ćemo svi imati koristi jer od komšijskog dobra svima će biti dobro“, rekao je Mandić.

„Republika Hrvatska i grad Dubrovnik od danas uspostavljaju prisniju i tješnju suradnju sa svojim susjedima.

Naravno, bio bih danas sretniji da smo nazočili skidanju ovih graničnih tabli i zgrada te se nadam da Crna Gora neće dugo čekati kako bi ušla u Europsku uniju. Zadatak svih nas u Herceg Novom i Dubrovniku, Hrvatskoj i Crnoj Gori je da rušimo granice kako bismo sve ružno ostavili iza nas, da vidimo svijetlu budućnost, da ljudima omogućimo kvalitetniji život i da omogućimo jedno kvalitetno europsko sutra. Mi smo prva zemlja u regiji koja je postala članica EU-a, želimo da protok ljudi i robe bude što bolji, kvalitetniji i brži, želimo suradnju u regiji kako bismo otvarali putove suradnje“, rekao je gradonačelnik Dubrovnika Andro Vlahović.

Šef delegacije i veleposlanik EU-a u Crnoj Gori Mitja Drobnič rekao je da je ovo svečani i simboličan čin koji ističe da je Hrvatska prešla jedan težak put reformi.

„Ulazak Hrvatske u EU je značajan proces jer pokazuje da je politika proširenja živa i da donosi rezultate ulaska u europsku zajednicu naroda i korištenja novih mogućnosti i prednosti“, istaknuo je Drobnič.

Veleposlanica Hrvatske u Crnoj Gori Ivana Sutlić Perić za naš radio rekla je kako se nada da će Crna Gora biti 29. zvjezdica Europske unije.

„Svjedoci smo da promet teče bez problema, sve je dobro pripremljeno, smatram da je ovo veliki dan i za Crnu Goru s obzirom na to da je dvadeset osma zvjezdica Europske unije stigla na samu granicu. Prekrasne riječi gradonačelnika Dubrovnika Andre Vlahušića govore o tome da je život pametniji od svih sjećanja na ružne stvari i da je dobra volja gospodskog, ali i diplomatskog Dubrovnika na visokom nivou“, rekla je veleposlanica Hrvatske u Crnoj Gori Ivana Sutlić Perić.

Gradonačelnici Dubrovnika i Herceg Novog podijelili su poklone sudionicima međunarodne biciklističke ture preko zapadnog Balkana, Trst - Skoplje, koji su se zatekli na svečanosti prilikom prelaska na graničnome prijelazu.

Organizator proslave bio je Eko-centar Delfin iz Kotora, u suradnji s Općinom Herceg Novi i uz potporu Delegacije EU-a u Crnoj Gori, u sklopu projekta „EU znači DA“.

SVEČANI PRIJEM U PODGORICI

Svečanost u povodu Dana državnosti i službenoga ulaska Hrvatske u Europsku uniju, koju su organizirali Veleposlanstvo RH i Delegacija EU-a u Podgorici 1. srpnja, započela je intoniranjem himni Hrvatske, Crne Gore i Europske unije.

Veleposlanica Ivana Sutlić Perić obraćajući se uzvanicima poželjela je Crnoj Gori da postane sljedeća 29. članica velike europske porodice.

„Crna Gora, baš kao i moja domovina Hrvatska, ima puno toga vrijednog autohtonog, ne-

ponovljivog za podariti puno većim nacijama od naših. To znaju i naše manjinske zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj i Hrvata u Crnoj Gori, koje su lojalne zemljama u kojima žive“, rekla je Sutlić Perić.

Veleposlanica je zahvalila svim uzvanicima, a posebno crnogorskim uglednicima koji su nazočili svečanosti u Zagrebu.

Svojim sunarodnjacima u Crnoj Gori uputila je čestitku u kojoj, između ostalog, stoji: „Sretna nam i dugovječna bila naša nezavisnost i naša sposobnost življenja s drugima u velikoj europskoj zajednici.“

Mnogobrojne uzvanike i goste pozdravio je predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović.

„Čast mi je što u ime Vlade i u svoje ime mogu čestitati našim hrvatskim prijateljima ovaj historijski uspjeh. Hvala Hrvatskoj i njenim građanima što ispisuju najljepše stranice zajedničke novije historije na ovim prostorima. Čestitam i EU, koja je prijemom Hrvatske u svoje redove potvrdila kredibilitet svoje najbolje politike proširenja.

Hrvatski primjer za sve nas je dokaz da se isplati posvećenost reformama, da je vladavina prava, izgradnja institucija i razvoj demokratije prije svega u interesu naših građana i stabilnosti naših država.

Posebno za nas je ohrabrujuća poruka koju smo čuli u Zagrebu od hrvatskih lidera

Pozdravni govor veleposlanice Ivane Sutlić Perić

Drobnjić i Đukanović s Veleposlanicom

Delegacija HGDCG na prijemu

ŠTO ULAZAK HRVATSKE U EU ZNAČI ZA CRNU GORU?

U EUROPSKOM OKRUŽENJU

„Članstvo Hrvatske u EU čini da u najbližem susjedstvu imamo stabilno evropsko okruženje koje će se pozitivno odraziti na naš dalji ekonomski, politički i bezbjedonosni razvoj. Obzirom da je pristupanje Hrvatske EU uslovalo njeno istupanje iz CEFTA-e 2006., dalji trgovinski odnosi Crne Gore i Hrvatske će se odvijati na osnovu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. To neće dovesti do značajnih promjena u oblasti robne razmjene. Međutim, to bi moglo potaći crnogorski izvoz u druge države regije jer će pojedini proizvodi iz Crne Gore imati povoljnije uslove plasmana na CEFTA tržištu.

Ulazak Hrvatske u EU je novi momenat u odnosima naših država. Zemlje regiona dobijaju granicu sa EU“, rekao je Aleksandar Andrija Pejović, veleposlanik, državni tajnik za evropske integracije i glavni pregovarač s EU-om.

MUP CRNE GORE SPREMAN JE ZA ULAZAK HRVATSKE U EUROPSKU UNIJU

„Međuresorska komisija Crne Gore i delegacija Republike Hrvatske usaglasili su prijedlog Ugovora o graničnim prelazima i prijedlog sporazuma o pograničnom saobraćaju.

Državljanima Crne Gore će kao i do sada ulaziti u R. Hrvatsku sa biometrijskom važećom putnom ispravom bez vize. Državljanima koji žive u pograničnom području državne granice Crne Gore sa R. Hrvatskom, u opštinama Herceg Novi, Kotor i Tivat, granicu mogu prelaziti uz posjedovanje pogranične propusnice, a ne kao do sada ličnom kartom. Ovo se isto odnosi i na državljane R. Hrvatske koji žive u pograničnom području, u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, u opštinama Konavli, Župa dubrovačka i grad Dubrovnik. Ove propusnice će izdavati Ministarstva unutrašnjih poslova“, rekao je, između ostalog, Milan Paunović, načelnik Odjeljenja za integrirano upravljanje granicom i graničnim prijelazima Crne Gore.

IZ UPRAVE CARINA CRNE GORE

Režim putničkog prometa ostat će isti. „I dalje će se primjenjivati oslobođenja pro-

da će se najmlađa članica EU zalagati da se Evropa ne zaustavi na njenim granicama i da Hrvatska pruža ruku zemljama regiona kao most prema njegovoj evropskoj budućnosti“, rekao je Milo Đukanović.

Šef Delegacije EU-a u Crnoj Gori Mitja Drobnič rekao je da se moramo okrenuti budućnosti i da ovaj događaj postane uzor za isti takav koji bi se uskoro mogao dogoditi i Crnoj Gori.

pisana uredbom o postupku ostvarivanja prava na oslobođenje od plaćanja carine, tako da će i dalje važiti oslobođenje za robu nekomercijalne prirode u ličnom prtljagu putnika, koja je namijenjena njegovim ličnim potrebama u toku putovanja i koja se uvozi u nekomercijalne svrhe“, rekao je između ostalog Vladan Joković, prvi čovjek Uprave carina Crne Gore.

Direkcija za evropske integracije Ministarstva vanjskih poslova u suradnji s drugim institucijama priprema informator koji će dati odgovore na pitanja vezana uz utjecaj ulaska Republike Hrvatske u EU na crnogorske građane.

RAZGOVOR S VELEPOSLANICOM

Od dana stupanja na dužnost veleposlanice R. Hrvatske u Crnoj Gori Ivane Sutlić Perić, uredništvo „Hrvatskoga glasnika“ željelo ju je predstaviti čitateljima. S obzirom na to da nismo uspjeli izravno razgovarati s njom, a u želji da je ipak predstavimo čitateljima, prenosimo njezin razgovor s Goranom Popovićem koji je objavljen u crnogorskom dnevnom listu „Pobjedi“.

Na dužnost u Crnu Goru stigli ste negdje uoči posljednjih parlamentarnih izbora. Na tim izborima HGI je dosta postigla. Ima čak i ministra u Vladi Crne Gore. Kako to komentirate?

SUTLIĆ PERIĆ: Puno toga što spada u protokol novog veleposlanika u nekoj zemlji sam preskočila, respektirajući činjenicu da sam „uletjela“, kako bi se reklo, u predizbornoj kampanji. Svi komplimenti i gospođi Mariji Vučinović i, naravno, crnogorske državnog vrhu koji je nedvojbenu lojalnost svojih državljana hrvatske nacionalnosti prepoznao i što je njih prepoznao kao prvorazrednoga suradnika. Zajednica Hrvata u Crnoj Gori jest malobrojna, ali ona je autohtona. To nije iseljena Hrvatska, riječ je o ljudima koji tu vjekovima žive. Njima je Crna Gora domovina u punom značenju te riječi.

Ima i Crnogoraca u Hrvatskoj...

SUTLIĆ PERIĆ: Mislim da ovakvo pozicioniranje Hrvata u Crnoj Gori i neposredna pomoć koju projektima od etničke važnosti za održavanje svake vrste baštine crnogorska država daje Hrvatima treba pozdraviti. Ono čime je Crna Gora zaista „častila“ Hrvatsku, sad ću se malo našaliti, ali to doista mislim, premda je riječ o izboru pojedinaca, a ne državnome projektu, jest Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, osobito u Zagrebu, gdje su okupljena ugledna svjetska imena Crnogoraca. To je jedan izvrstan jamac dobrosusjedskih i dobrih međunarodnih odnosa.

Jesu li i posljednje formalnosti obavljene kada je riječ o ratifikaciji pristupanja Hrvatske EU?

SUTLIĆ PERIĆ: Jesu. Bilo je nekih sumnji. Jedno vrijeme bilo je vrlo napeto sa Sloveni-

Intervju za „Pobjedu“

jom. Poslije toga se, ne mogu reći strahovalo, ali se medijski spekuliralo da bi mogla i Njemačka kasniti s ratifikacijom. Međutim, sve je završeno i sada samo odbrojavamo dane do 1. srpnja i ulaska u EU.

Šefica hrvatske diplomacije gospođa Pusić ovih dana potpisala je Sporazum o granicama i graničnom režimu s BiH. Hoće li sličan sporazum biti sklopljen i s Crnom Gorom?

SUTLIĆ PERIĆ: Sasvim sigurno hoće. Koliko sam upućena, to će biti zapravo na istom principu na kojem je bilo i dosad, uz granične propusnice. Granične propusnice odnosit će se na područje od pet kilometara od granice s jedne i druge strane. Međutim, u slučaju Crne Gore i s obzirom na Boku, to se prostiralo sve do Tivta s crnogorske strane.

Ono što će svakako biti novost i malo otežavajuća okolnost u odnosu na prethodno razdoblje funkcioniranja tih pograničnih propusnica, a to nije hrvatski izbor nego pravilo EU-a, jest da će se te granične propusnice izdavati na temelju razdvojenosti obitelji,

na temelju zaposlenja ili na temelju obradiva zemljišta s jedne ili druge strane granice.

Promjena pri putovanju s putovnicom neće biti?

SUTLIĆ PERIĆ: Naravno, to uopće nije sporno, ali oko izdavanja pograničnih propusnica – tu su malo postroženi uvjeti. Dakle, nije dovoljno samo da imate prebivalište i živite u tom pograničnom pojasu, nego morate ispunjavati jedan od ovih triju uvjeta. Dakle, morate imati dovoljan razlog da stalno putujete preko granice.

Hoće li to na neki način ugroziti transfer turista, posebno onih koji tijekom ljeta često iz Dubrovnika dolaze na jednodnevne izlete u Crnu Goru?

SUTLIĆ PERIĆ: Nadam se da neće. Nema još informacije da li se recipročno, dakle i sa strane Crne Gore, postrožuje prekogranični promet. Ono što znam je da će definitivno, barem ovoga ljeta, Hrvatska ostati uskraćena za jedan broj mogućih gostiju iz Rusije i Ukrajine zbog uvođenja viznog režima. Mi smo zato povećali broj konzularnih adresa u Ruskoj Federaciji i Ukrajini. No,

nadam se da će oni, ako ne u Hrvatskoj, u velikom broju biti gosti u Crnoj Gori.

Hoće li zbog toga i Vaš konzulat u Crnoj Gori možda imati više posla?

SUTLIĆ PERIĆ: Mi smo za to spremni. Ako to nadmaši naša očekivanja, onda ćemo i svi mi iz veleposlanstva u Podgorici priskočiti u pomoć našem konzulatu. Voljeli bismo da bude takvih situacija, ali hoće li biti to je sada teško procijeniti.

A hoće li nova europska granica na neki način ugroziti ili promijeniti dosadašnje trgovinske i ekonomske odnose Crne Gore i Hrvatske?

SUTLIĆ PERIĆ: Nadam se da neće. Zapravo mislim da će ovi regionalni projekti, za razliku od prekograničnih koji su dosad bili forma suradnje, zapravo pridonijeti poboljšanju gospodarskih odnosa između naših država. Hoću reći da to ne bi smjelo imati negativne reperkusije i da bi zapravo, u odnosu na kompatibilnost hrvatske i crnogorske privrede, to moglo koristiti i jednoj i drugoj državi. Naravno, sve su to stvari koje neće već 2. srpnja dati neke rezultate.

Jedan od važnih regionalnih projekata svakako je i jadransko-jonska autocesta. Ima li nekih naznaka za nastavak gradnje?

SUTLIĆ PERIĆ: Upravo se o tome razgovara. Ima nekih naznaka da je BiH počela promišljati trasu tog koridora. To je, dakako, tema koja definitivno zaokružuje euroatlantski teritorij i euroatlantske inicijative svih država regije. Međutim, kao što je opće poznato, financije su tu presudna stvar. Također, za unutarnje organiziranje Crne Gore ništa manje nije važna ni ova transverzala jug - sjever, tako da ne znam što je sada veći prioritet.

Jedan od specifičnih oblika suradnje je i zajednička inicijativa Dubrovnika, Mostara i Kotora da budu domaćini Mediteranskih igara 2021. godine.

SUTLIĆ PERIĆ: Hoće li to uspjeti, ne znam. Znate, uvijek ima ovih iskusnijih zapadnjaka s Mediterana koji nam uhodanim lobijima staju na put. Međutim, ove tri destinacije koje spominjete, one su zapravo u zajedničkoj bivšoj državi, kad je turizam postao jedan od većih ekonomskih resursa, bile destinacije bez kojih niti jedan sedmodnevni aranžman nije bio.

To bogatstvo različitosti, koje ste u kratkom roku i na razmjerno kratkim distancama mogli vidjeti, preporuka je svakom budućem posjetitelju i jedan od najzanimljivijih argumenata za poziv da dođu.

Prevlaka je još otvoreno granično pitanje između Hrvatske i Crne Gore. U kojoj fazi su sada pregovori?

SUTLIĆ PERIĆ: Postoji i ponovno je vrlo aktivno to mješovito povjerenstvo odnosno ta mješovita komisija za razgraničenje između Hrvatske i Crne Gore. Detalje njihovih pregovora ne znam, ali znam da je privremeni sporazum tako dobro funkcionirao, na obostrano zadovoljstvo, i nikada nije bilo u deset i više godina niti jednoga incidenta vezanog uz Prevlaku. Pregovori koje vode hrvatska i crnogorska strana definitivno se oslanjaju upravo na to iskustvo.

U ovim socijalno teškim vremenima neki i to pitanje uvijek rado politiziraju, naprosto zato što je u ljudskoj naravi da nađe neki drugi izgovor za svoje osobno nezadovoljstvo i nedaće. Ali, mislim da je ovo tiho i marljivo pregovaranje i dogovaranje optimalnog rješenja zacijelo najbolji put da se ustupcima i s jedne i s druge

strane dođe do trajnog rješenja.

Znam pouzdano i iz vrha hrvatske vlasti, ali i iz vrha crnogorske vlasti da su obje strane sklonije bilateralnom rješenju, nego bilo kakvoj međunarodnoj arbitraži. Ona ostaje, naravno, kao mogućnost ako se naši stručnjaci ne uspiju dogovoriti.

RADNA BIOGRAFIJA

Ivana Sutlić Perić rođena je 1950. godine u Zagrebu. Njezin otac Vanja Sutlić bio je jedan od najvećih mislilaca 20. stoljeća na južnoslavenskim prostorima tako da je još u najranijoj mladosti bila u prilici, što danas skoro nestvarno zvuči, da u svom domu uživo vidi Sartrea, Markuzea i mnogobrojne druge najveće europske filozofe.

Još kao gimnazijalka počela se baviti novinarstvom, a izbor da studira filozofiju, kako kaže, bio joj je instrument za davanje težine i ozbiljnosti novinarskom djelovanju.

Nakon što je završila studij filozofije u Zagrebu, kratko vrijeme radila je kao profesor filozofije i logike, a onda punih 25 godina kao novinar HRT-a, odnosno kao dopisnik Radio Zagreba, odnosno Hrvatskoga radija iz Beograda. Od 2001. godine prelazi u diplomaciju. Prvo kao savjetnik za politiku i medije u Veleposlanstvu RH u Beogradu, zatim na sličnoj dužnosti u Skoplju, da bi od rujna prošle godine preuzela funkciju veleposlanice RH u Crnoj Gori. Sretna je, kaže, supruga već 42 godine i majka dvoje djece.

Trebamo se riješiti kompleksa male zemlje i malog naroda!

Piše:
Božo Skoko/ Matica

Hrvatska je premala zemlja da bi na bilo što ozbiljnije mogla utjecati! – ta je tvrdnja postala općeprihvaćena istina među našim ljudima bez obzira na to je li riječ o odnosima s Haaškim sudom, zaštiti ribljega fonda u Jadranu ili smanjenju uvoza proizvoda koje hrvatski poljoprivrednici i sami proizvode. Tvrdnja kako moramo znati gdje nam je mjesto i kako nemamo što petljati s velikima jer smo u bilo kakvoj usporedbi bez šansi postala je i dobar izgovor za sve naše neuspjehe – od pljuski koje nam dijele kreditne agencije do lošeg plasmana na pjesmi Eurovizije. S kompleksom kako smo mali, slabi i nemoćni ulazimo u Europsku uniju, lišeni bilo kakvih nada da ćemo ondje moći nametnuti neke svoje interese ili predvoditi neku ozbiljniju igru. Doduše, malo optimiz-

Jasno nam je da Hrvatska u sljedećih nekoliko godina ne može postati gospodarska sila, ali već sutra može osvijestiti i pokazati svijetu neke svoje vrijednosti i potencijale, koji i te kako mogu biti ulaznica za visoko društvo

ma pruža nam jedino sport gdje smo na gotovo svim borištima pokazali zube i daleko nadmoćnijima.

Alibi za nedostatak vizije

Međutim, statistika je neumoljiva pa čak i letimičnim pogledom na zemljovid Europe možemo vidjeti da Hrvatska baš i nije tako mala država u europskim okvirima kako nam se čini. Primjerice, površinom su čak devet članica Europske unije manje od Hrvatske – Belgija, Cipar, Malta, Danska, Estonija, Luksemburg, Nizozemska, Slovačka i Slovenija. A kad je broj stanovnika u pitanju, onda ovoj listi možemo pridružiti Latviju i Litvu. Gledajući te mjerljive pokazatelje Hrvatska se mirne duše može početi rješavati kompleksa male i nebitne države. Uostalom, kad ste čuli od Danaca ili Iraca da su mali i nevažni za funkcioniranje EU-a?

Ali, čak da je Hrvatska mala država, iako se teoretičari vrlo teško slažu oko toga koju državu u međunarodnim odnosima možemo nazvati malom, to nam ne može biti alibi za nedostatak vizije i kreativnosti, lijenost ili gospodarsku neinventivnost odnosno lošu vanjsku politiku. Naime, živimo u svijetu gdje veličina više nije presudna, već sposobnost. Uz već spomenute članice EU-a, o tome nam svjedoče i neke od najutjecajnijih i najbogatijih država svijeta poput Švicarske, Izraela, Singapura, Kuvajta, Katara, Bahreina... Neke od tih država imaju iznimne prirodne potencijale poput nafte i plina, neke su poput Singapura vješto iskoristile svoj zemljopisni položaj, a neke su bile sposobne stvoriti konkurentna gospodarstva i postati nezaobilazne točke u svjetskim tokovima robe, usluga, kapitala i infor-

macija. Te države nisu plakale nad svojom sudbinom malih i nevažnih država, već su odlučno pokazale svijetu da se može kad se hoće. Dapače, neke bi nam pozavidjele da imaju položaj na karti svijeta poput Hrvatske, da imaju naše more, slavonsku žitnicu ili Dunav. A mi njima možemo jedino zavijeti na sposobnim i hrabrim vođama.

Vrijeme za reforme i rezove je isteklo, poduzetnici skapavaju pod teretom nameta i neplaćanja, međusobno povjerenje na najnižim je granama, umjesto inovativnosti i konkurentnosti

potiče se poslušnost i prosječnost. A gospodarski patriotizam je pojam koji vladajući ni u prošlom sazivu, a ni u ovom još nisu usvojili. Dok poljski predsjednik lobira za prodaju Croatia osiguranja poljsko-me osiguravajućem društvu, a Amerikanci otvoreno traže micanje administrativnih prepreka svojim ulagačima, naši političari otvoreno optužuju hrvatske poduzetnike za nekooperativnost i gotovo ništa ne čine da bi i nakon ulaska u EU sačuvali njihovu prednost na regionalnom tržištu ili da im omoguće da svoj kapital ulože

u hrvatske kompanije i tako ih spase od propadanja ili rasprodaje. Uostalom, svi vidimo što se zahvaljujući nedostatku gospodarskoga patriotizma dogodilo s INA-om.

Status male sile

Predsjednik Josipović često ponavlja kako Hrvatska u sklopu Europske unije status male zemlje treba zamijeniti statusom *male sile*. Njegov savjetnik profesor Dejan Jović u jednom od svojih radova definirao je pojam male sile kao „zemlje koja ima veće moguć-

nosti utjecanja na međunarodne odnose nego što bi se očekivalo, s obzirom na veličinu njezina teritorija i druge značajke“. Naime, male države obično su beznačajne na globalnoj pozornici i uglavnom životare u klijentelističko-patronske zavisnom odnosu prema velikim silama, dok se male sile i te kako pita što imaju reći o pojedinim gospodarskim ili političkim globalnim pitanjima. Međutim, taj status ne dolazi automatski ili na temelju naših želja. Njega treba zaslužiti. Prilika je svakako pred nama – ulazak u Europsku uniju. Naime, bez obzira na to što ta zajednica ima svojevrсна ograničenja i traži neka odricanja od svojih članica, članstvo u EU je - uz sigurnosno jamstvo - kvalitetna karta za izlazak na globalnu scenu. Naime, nije svejedno surađuje li netko s malom i nepoznatom državom ili s članicom EU-a. Možemo to usporediti s udajom mladenke iz siromašne seoske obitelji u bogatu plemićku kuću. Uzimanjem novog prezimena mijenja se i odnos dojučerašnjih susjeda prema dotičnoj dami. Ipak, sve nadalje ovisi o njezinim sposobnostima prilagodbe i umijeću da na mudar način stvari uzme u svoje ruke. Tako je i s Hrvatskom, kojoj će nedvojbeno porasti cijena na globalnom tržištu ulaskom u EU. No, to neće biti dovoljno da postane važan i cijenjen član te zajednice te da iskoristi svoje prednosti, koje nadmašuju njezinu veličinu ili broj stanovnika.

Meka moć

Jasno nam je da Hrvatska u sljedećih nekoliko godina ne može postati gospodarska sila, ali već sutra može osvijestiti i pokazati svijetu neke svoje vrijednosti i potencijale koji i te kako mogu biti ulaznica

za visoko društvo. Znamo da globalnu ekonomiju sve više potiču usluge, intelektualna imovina i „virtualni“ proizvodi. Ljudski kapital zemalja postaje više nego ikada ranije ključni čimbenik u njezinu razvoju, a nedostatak konvencionalno utrživih sredstava manja je prepreka ekonomskome napretku nego što je to bio slučaj u prošlosti. Upravo zato u međunarodnim odnosima sve značajniju ulogu igra tzv. meka moć nauštrb onoj tvrdoj, kao što je ekonomska, politička ili vojna.

Ima li Hrvatska meku moć kojom će „osvojiti“ Europsku uniju? Nedvojbeno ima, ali je još prilično neosvijestena. Činjenica je da Hrvatska već godinama mami uzdahe posjetitelja iz cijeloga svijeta. Istina je da je Hrvatska već davno položila testove demokracije, kakve naši susjedi neće još godinama. Svjetski mediji sve više hvale našu kulturu, gastronomiju, velikane... Naši inovatori i poduzetnici pobjeđuju i daleko uigranije ekipe. Sportskim uspjesima tjeramo čak i veliki BBC da se zapita – u čemu je tajna takvoga hrvatskog talenta, a hrvatska glazba još uvijek cijelu regiju baca u trans... E, sad, kad bismo imali i simpatične, otvorene, mudre i poštene političare, učinkovitu i ljubaznu administraciju, provedivije zakone, više tolerancije, suradnje i poštovanja, a manje ljubomore i podmetanja – nema dvojbe da bi nova hrvatska zvjezdica vrlo brzo zasvijetlila na europskom nebu i svijet osvojila svojom karizmom. I koga bi bilo briga jesmo li veliki ili mali? Uostalom, ionako se u znanosti već godinama relevantnim kriterijem drži i procjena samih država o sebi – ako se smatraju malima, onda ih se tako i tretira. A ako još uvijek ne vjerujemo statistici, budimo barem veliki duhom.

U vrelo ljeto s učeničkim knjižicama u ruci

Piše:
Ana Šarčević

Kraju školske godine, kada lipanj počne širiti raskoš ljeta, kako pjeva pjesmica Grigora Viteza, djeca se posebno vesele jer su pred njima dugi praznici, možda neko putovanje ili posjet rodbini. Klupe i školske brige brzo zamjenjuju ljetne radosti i odmor. Na završetku učenici dobivaju i formalne potvrde o napredovanju tijekom školske godine i uspjehu koji su postigli.

Učenici koji su uspješno usvojili predviđene nastavne sadržaje planirane programom hrvatske nastave u Crnoj Gori dobili su, kao i prethodnih

godina, knjižice Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske koje je ovjerio Konzulat RH u Kotoru. Svečana dodjela učeničkih knjižica upriličena je 14. lipnja u Domu kulture "Josip Marković" u Donjoj Lastvi.

Na samom početku sve je prisutne obradovala glazbena točka klape "Veterani vazda mladi" nakon koje je prigodan program vodila nastavnica Ana Šarčević. Osvr-

ćući se na aktivnosti u protekloj školskoj godini istaknula je: "Mnogo smo naučili, kako u sklopu nastavnog sadržaja

S velikim zanimanjem publika je pratila učenike

ja hrvatskog jezika i kulture, tako i u sklopu naših brojnih izvannastavnih aktivnosti. Naučili smo kako pravilno vezati kravatu, skupljali smo novčiće za misije, priredili smo božićnu priredbu u Katedrali svetog Tripuna, družili smo se s hrvatskim pjesnikom Stjepom Mijovićem Kočanom, fotografirali se s Petrom Grašom, saznali koji je najstariji, a koji najvredniji eksponat u Kotorскоj katedrali, žalili za kokotom u Perastu te imali nezaboravnu terensku nastavu u Zagrebu i Hrvatskom zagorju”.

Nastavu je u protekloj 2012./2013. godini na dvama nastavnim mjestima, OŠ “Njegoš” u Kotoru te OŠ “Drago Milović” u Tivtu, pohađalo sedamdesetak učenika od kojih je njih 49 uspješno usvojilo sadržaje te dobilo učeničku knjižicu. Oni koji su sudjelovali na Natječaju literarnih i novinarskih radova “Zlatna ribica” koji organizira Hrvatska matica iseljenika dobili su zahvalnice. Učenici su pjesmom, plesom i glumom obradovali roditelje kao i sve prisutne. Formalni dio programa završio je nastupom klape, a neformalni se nastavio domjenkom koji je priredila Hrvatska građanska inicijativa.

Osim ponosnih roditelja, učenike su svojim dolaskom podržali: ministrica u Vladi Crne Gore i predsjednica Hrvatske građanske inicijative Marija Vučinović, konzul gerant Republike Hrvatske u Kotoru Andre Santini, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Miroslav Franović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice “Dux Croatorum” Zvonimir Deković, predsjednica tivatske podružnice Hrvatskog građanskog društva Crne Gore Ljerka Sindik, lastovski župnik don Dejan Turza i tivatski župnik Milidrag Janjić.

Učenici predstavili djelić baštine bokeljskih Hrvata

Diploma za sudjelovanje na Festivalu

Piše:
Ana Šarčević

Srdačan poziv gospođe Nikoline Trojić da polaznici hrvatske nastave u Crnoj Gori sudjeluju na Malom festivalu folkloru i baštine u idiličnom mjestu pored Dubrovnika nije bilo moguće odbiti. Dana 15. lipnja Osojnik je bio prava pozornica folkloru i baštine koja je po drugi put okupila najmlađe ljubitelje plesa, pjesme i tradicije. Nastupile su sljedeće dječje skupine: KUD Čilipi, KUD Metković, KUD Ponikovska poskočica, FA Lindo Dubrovnik, K. U. U. Izvor Zaton mali, KUD Humski glas Neum, KUD Stjepan Radić Pridvorje, KUD Kumpanija, Udruga Dubrovački primorski svatovi, HKUD Hutovo BiH, FA Turopolje – Velika Gorica, KUD Sv. Juraj Osojnik. Ovom impresivnom popisu valja dodati i nastup učenika hrvatske nastave iz Crne Gore. Oni su predstavili djelić bogate baštine Bokeljskih Hrvata. Pjesmom, plesom, a možda najviše glumom, tj. scenskim prikazom legende o tre sorelle, impresionirali su brojne gledatelje.

Bogat dramsko-folklorni sadržaj ovogodišnjeg festivala bila je prilika i za proslavu dvadesete godišnjice oslobođenja Osojnika te početka obnove sela. Osojnik je za vrijeme Domovinskog rata bio jedno od najvažnijih uporišta obrane Dubrovnika zbog čega je jako stradao. Zahvaljujući donacijama švicarske Vlade te lokalnog

povjerenika za obnovu Pava Handabaka, Osojnik je obnovljen. Uz brojne visoke uzvanike, na Festivalu je nazočna bila i predstavnik švicarske vlade Magdalena Lesjak.

Učenici su prije svojeg nastupa na Festivalu posjetili Dubrovnik i uživali u otkrivanju brojnih znamenitosti ovog grada jedinstvene ljepote

te neizmjereno bogate kulturne povijesti. Put u Dubrovnik kao i na Festival bio je besplatan zahvaljujući sredstvima koja je doniralo Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore.

Nakon ispunjenog dana lijepo je bilo vidjeti sreću na dječjim umornim licima i čuti pitanje hoćemo li iduće godine ponovno nastupiti na Festivalu.

Uz turističkog vodiča obišli smo znamenitosti i ljepote Dubrovnika

Zajednička fotografija prije nastupa

“Sove” lete kroz parkove Tivta

Članice NVU Sove

Priredio:
Joško Katelan

NEŠTO SASVIM NOVO. Možda to najbolje ilustrira ono što se događa u Tivtu tamo negdje od veljače ove godine.

Naime, od 20. svibnja godine nam Gospodnje mali gradski park u Tivtu počeo je skretati pažnju svojim neobičnim izgledom. Po ugledu na „yarn

Nemojte promatrati „SOVE“ kao neke ptice tame koje žive nevidljivo pod velom noći, već im se pridružite i učinite život veselim, barem nakratko!

bombing“ u nekim europskim gradovima, neprofitno udruženje građana *Sove*, uz svesrdnu potporu lokalnih vlasti,

odjenulo je grane u šarene šalove, „paukove mreže“ i pletene cvijetove različitih veličina. Te subote u parku je bilo (ne)

očekivano živo jer je dodatno uređen kockama za dvije „španje“, osmišljenim od lomljenih keramičkih pločica, te mramornim kockicama za „iks-oks“.

Sovama ovo nije prva akcija. Od veljače aktivno rade na realizaciji planova za oživljavanje javnih gradskih površina te su već realizirani projekti „ShkART market“ i „Smilje i bosilje“ u dječjem parkiću i na Trgu magnolija.

„Pratile smo rad NVU - Expeditio u Kotoru“, kažu članice ovog udruženja (ne, ne znači

da muški nisu dobrodošli), „te smo ponovno zaključile da su se ljudi udaljili tijekom godina i ne družimo se više kao u doba mladosti kada smo pratile 'Broj Jedan' iz Alana Forda, kad smo igrale španje i preskakale lastiš, vrtjele obruč oko strukića ili ruke. Djeci smo objašnjavale kako se igra koja igra, a i roditelji su uživali“, rekle su nakon jednoga održanog performansa i dodale: „Prije svega, riječ je o tome da učinimo nešto drukčije za svoj grad. Nakon svake održane akcije uz kavicu bismo utvrdile da su ljudi dolazili kako-tako, ali odlazili dobro raspoloženi.“

Prva dva performansa bila su dijelom prodajnog karaktera, a sav prihod ulagan je u sljedeće događaje.

„Pa pogledajte što se događa! Vuš-vuš i porastu djeca, vuš-vuš i pitaš se gdje je prošlo vrijeme! A što si učinio!“

Najnovija akcija primorskih *Sova* imenovana je kao „Šarena pjaca“, a planirana je i održana 15. lipnja na prostoru oko „velikog sidra“ u centru grada, te je riječ o pravoj buvljoj pijaci. U blogu je događaj prezentiran riječima - upoznajte čovjeka tako što ćete bar kratko vrijeme provesti u njegovim cipelama, te su *Sove* uz potporu tivatske općine iznijele stare stvari na 18 tezgi i iznenadile ovo „malo misto“. Domaći i furešti prokomentirali su performans kao nešto što su vidjeli u Beču, Pragu ili američkim filmovima, i znatiželjno obilazili tezge s garderobom, igračkama, muzičkim linijama, stolcima... Ovaj „bečki vrtić“ pokazuje koliko originalnosti možemo ponuditi okolini, ali također i potrebu te okoline da vidi i osjeti nešto novo i nesvakidašnje. Ovakvi događaji okupe ljude u jedan pozitivan trenutak koji odskače od svakidašnje linearnosti. Bodlerov poziv na opijanje „vi-

nom, poezijom ili krepkošću“ dopunili bismo i „originalnošću“ jer je ljudskom oku definitivno „potrebna svjetlost“. Krleža je negdje zapisao da morate vjerovati ženi ako kaže da će nešto učiniti pa kad *Sove* kažu da će iznijeti stare cipele i njima osvijetliti jedan kutak Tivta (a zahvaljujući FB-u ne samo ovoga grada) - morate im vjerovati da će u tome uspjeti!

Tijekom ljetnih mjeseci *Sove* će se uglavnom baviti

svojim gnijezdima, a početkom jeseni ponovno će svoje aktivnosti prenijeti na javne prostore u Tivtu.

Nemojte promatrati *Sove* kao neke ptice tame koje žive nevidljivo pod velom noći, već im se pridružite i učinite život veselim, barem nakratko!

Još jedna asocijacija na AF i Brixija, kojega često spominjemo ovih dana, kaže: „Tko leti vrijedi, tko ne leti ne vrijedi.“ Polijećemo...

4. 6. 2013. Rezolucija UN-a 1325 - Žene, mir i sigurnost

U ime HGD CG Aljoša Camović, članica UO Podružnice Podgorica, bila je na konferenciji o suradnji državnih i nedržavnih aktera u provođenju Rezolucije UN-a, a u organizaciji Instituta za javnu politiku s Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, Ministarstvom unutarnjih poslova, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Mrežom žena policajki jugoistočne Evrope i predstavnicima civilnoga sektora, medija i akademske zajednice, a uz potporu Misije OEBS-a i UNDP-a u Crnoj Gori.

7. 6. 2013. Sastanak redakcije HG-a

Na redovitome mjesečnom sastanku redakcije prethodni broj Glasnika ocijenjen je visokom ocjenom s jedinom primjedbom na kašnjenje koje je nastalo zbog objektivnih razloga. Za sljedeći Glasnik pristigao je veliki broj tema pa je dogovoreno da prioritet imaju teme koje obrađuju događaje u mjesecu svibnju, uz ispriku onima čije teme nisu mogle ući u ovaj broj. Svibanjski broj kasnit će zbog financijskih razloga.

14. 6. 2013. Kandidirali projekte na natječaj DUH-a

Na raspisani natječaj Državnoga ureda Vlade RH za projekte hrvatskih zajednica u europskim državama, HGD CG kandidiralo je četiri projekta.

15. 6. 2013. Projekt Podružnice HGD CG - Podgorica

U povodu ulaska Republike Hrvatske u EU, Podružnica Podgorice organizirala je svečanost u prepunoj dvorani hotela „Nikić“ pod nazivom „Boje, zvuci i okusi Hrvatske“.

Pokretanjem ovog projekta Podružnica Podgorica je na najočigledniji način dala svoj doprinos svečanosti u povodu ulaska Hrvatske u EU. Planirano je da projekt traje dvije godine. Nekoliko puta bit će prezentirane prirodne ljepote i bogata kulturna baština koju hrvatski narod ponosno unosi u multikulturnu europsku zajednicu. Ove manifestacije imaju cilj popularizirati Europsku uniju kao jedinstveni kulturni prostor čiji dio će postati Hrvatska, a čemu teži i Crna Gora, pridonijeti kulturnom povezivanju Crne Gore i Hrvatske i očuvati

kulturni identitet hrvatske dijasporu u glavnome gradu. U ovoj godini prezentirat će se regije Slavonije, Baranje, Dalmacije i Istre u tri posebne manifestacije. Prirodne ljepote, kulturne, etnografske i kulinarske specifičnosti ovih regija bit će predstavljene videoprezentacijama, muzikom i kulinarskim ugođajem.

Projekt je započeo prikazom regije Slavonije i Baranje.

Na početku prezentacije intonirane su himne Crne Gore, Hrvatske i Europske unije. Kulturne, etnografske i prirodne ljepote, bogatu kulturnu baštinu i dvorice Slavonije i Baranje prezentirala je predsjednica Podružnice Podgorica prim. dr. Svjetlana Zeković. Na prezentaciji su bili predstavnici kulturnog, političkog i javnog života Podgorice, veleposlanica R. Hrvatske u Crnoj Gori Ivana Sutlić Perić sa

suradnicom Martinom Krajačić - atašoom u Veleposlanstvu, Marija Vučinović - ministrica u Vladi Crne Gore i predsjednica HGI-ja, Miroslav Franović - predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća, direktor CEKUM-a Derviš Serhanović, Mirko Vičević - predsjednik HGD CG sa suradnikom Tripom Schubertom, pod čijim rukovodstvom je prije 10 godina formirana Podružnica u Podgorici, Zvonko Deković - predsjednik krovne udruge Dux Croatorum, Adrijan Vuksanović - član Savjeta pri Vladi R. Hrvatske za Hrvate izvan Hrvatske i mnogi članovi Podružnice HGD CG. Nakon prezentacije, uz slavonske pjesme koje je izvodio trio Marka Klepića, služeni su slavonski kulinarski specijaliteti - čobanac, kulen i sirevi slavonskih majstora, kao i poznata kutjevačka vina.

17. 6. 2013. Posljednja sjednica HNV-a

U prostorijama HGD CG održana je posljednja sjednica Hrvatskoga nacionalnog vijeća u starome sazivu. Jedna od glavnih tema bila je održavanje elektorske Skupštine za izbor novog sastava Vijeća. Skupština je zakazana za 5. srpnja u prostorijama Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi. Izborna komisija registrirala je 45 prijavljenih

elektora, od kojih se na Skupštini bira 15. Inače, sastav Vijeća ima 17 članova, od kojih su dva po funkciji (Marija Vučinović, ministrica u Vladi Crne Gore i Ljerka Dragičević, poslanica u Skupštini Crne Gore).

23. 6. 2013. Dan HGD CG

Ove godine za Dan HGD CG nije priređena nikakva manifestacija. Na portalu HGD CG dana je opširna informacija o Društvu. Da podsjetimo:

23. lipnja 2001. godine u dvorani Skupštine grada Kotora uz prisutnost građana Boke kotorske održana je Osnivačka skupština „Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore“ sa sjedištem u Kotoru. I tako je skupina istomišljenika svojim potpisima osnovala i registrirala **„Hrvatsko građansko društvo Crne Gore“**.

Na Skupštini je bilo 12 delegata iz Kotora, 10 iz Tivta, 1 iz Budve i 1 iz Podgorice. Izabran je privremeni Upravni odbor sastavljen od sedam članova: Zoran Nikolić, Krsto Matijević, Ljerka Dragičević, Nikola Čučić, Vedran Milošević i Tripo Schubert, koji je imao zadatak stvoriti potrebnu infrastrukturu i bazu potrebnu za nadogradnju. Za predsjednika Društva izabran je Tripo Schubert.

Na toj Skupštini usvojeni su osnivački akti o formiranju Društva. Društvo je registrirano u Ministarstvu pravde Republike Crne Gore 3. srpnja 2001. godine. O stajalištima Osnivačke skupštine obaviješteni su relevantni čimbenici u Crnoj Gori i Hrvatskoj, neposredno se razgovaralo o njima i na svim mjestima smo dobili istinsku potporu naših zamisli. Tijekom posjeta odabranim županijama u Hrvatskoj, razgovora s ministrima, županima i gradonačelnicima, kao i s predstavnicima naše dijaspore – Hrvatima iz Boke, u Dubrovniku, Splitu, Rijeci i Zagrebu, razmijenjena su mišljenja o mnogim za nas otvorenim pitanjima i dobili smo potrebnu potporu za njihovu realizaciju. Odlučeno je da se Izborna skupština održi što prije kako bi Društvo moglo početi s redovitim radom, a prema postavljenim ciljevima.

24. 6. 2013. Predstavljanje knjige „Kolekcija starog oružja Muzeja grada Splita“

U povodu Dana državnosti Republike Hrvatske, u Palači „Grgurina“ u Starome gradu održana je promocija knjige „Zbirka oružja Muzeja grada Splita“, autora Gorana Borčića, muzejskoga savjetnika.

Čestitajući praznik ravnateljica Pomorskoga muzeja CG Kotor mr. Mileva Pejaković Vujošević rekla je da ovakve promocije zbližavaju ljude, institucije i gradove.

„Naša zbirka oružja nije toliko velika brojčano, ali je iznimno velika po svojoj vrijednosti. To je treća zbirka po vrijednosti u Hrvatskoj. Prikazani su iznimno rijetki tipovi oružja, a kao poveznica ovih krajeva sa Splitom i Dalmacijom postoje neki tipovi vatrenog oružja koji potječu iz Boke, a to se odnosi na puške, đeferdare, pištolje ledenice koji imaju oznake gdje su proizvedeni u Crnoj Gori i predstavljaju iznimno vrijednu kolekciju“, rekao je autor knjige Borčić.

„Tema starog oružja je tema koja povezuje sve naše prostore. U povodu Dana državnosti Republike Hrvatske odlučili smo starim oružjem predstaviti grad Split. ‘Zbirka oružja Muzeja grada Splita’ je visoko ocijenjena u stručnim krugovima, a nakon Beograda i Bitole (Makedonija), evo nas i u Kotoru. Ovo djelo govori samo o sebi“, istaknula je Branka Bezić Filipović, voditeljica Odjela HMI-ja u Splitu.

Organizatori promocije knjige su Hrvatsko građansko društvo Crne Gore i Pomorski muzej Crne Gore Kotor.

25. 6. 2013. Posjet Vatrogasnoj jedinici Kotor

Dobrovoljno vatrogasno društvo iz Splita slavi 130 godina postojanja. Branka Bezić Filipović autorica je monografskog izdanja o DVD-u Split pod naslovom „Jedan za sve, svi za jednoga“. To je bio povod da posjetimo Vatrogasnu jedinicu Kotor koja će uskoro obilježiti 150 godina postojanja. U ugodnom razgovoru sa zapovjednikom Vatrogasne jedinice Maksimom Mandićem evocirane su uspomene iz rada vatrogasnih društava i dogovorena suradnja s DVD-om Split.

27. 6. 2013. Sastanak elektora

Predsjednik Vičević zakazao je sastanak s elektorima iz HGD CG koji će biti na elektor-skoj Skupštini. Izvijestio ih je o danu održavanja Skupštine, dnevnim redom, poslovníkom o radu, kao i o načinu izbora novog saziva HNV-a.

Iz sastava HGD CG registrirano je 17 elektora, a to su: Andrija Krstović, Ljerka Sindik, Ljubo Biskupović, Vivijan Vuksanović i Andrea Marić - iz Tivta; Mirko Vičević, Tripo Schubert, Danijela Vulović, Tijana Petrović, Dijana Milošević, Dušanka Petrović i Rafaela Lazarević - iz Kotora; Vlado Marvučić iz Bara; Danijela Roca i Zdravko Požgaj iz Herceg Novog; Jurica Žarković i Marin Čaveliš iz Podgorice.

28. 6. 2013. Promocija Missale Romanum

Nevladina organizacija „Hrvatske uspomene“ u petak je u palači „Bizanti“ organizirala promociju Barskoga glagoljskog misala.

Misal su predstavili dr. Miroslav Marić iz Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, dr. Mateo Žagar, redoviti profesor na Katedri za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo pri Filozofskome fakultetu u Za-

grebu, ravnateljica Dubrovačke knjižnice Vesna Čučić i publicist Stevo Vučinić.

„Riječ je o luksuzno opremljenom reprintu trećeg izdanja na staroslavenskom jeziku (Rim, 1905.), objavljenog u suizdavaštvu NVO-a 'Ivan Mažuranić' i Fonda za manjine Crne Gore.

Svjedočimo o pojavi reprinted misala o kome se već govori da je priređen profesionalno. Originalan primjerak misala je po mnogo čemu jedinstven, to je zapravo glagoljski misal iz 1893. godine, a njime se služio škalfarski župnik don Marko Vučković sve do 60-ih godina prošlog stoljeća. Karakteristično je za Škaljare da se služba obavljala na slaven-skom jeziku i glagoljskom pismu u kontinuitetu od XV. do XX. stoljeća.

Uložili smo poseban trud da misalu osiguramo digitalnu besmrtnost. Ovo je neprocjenjivo važan projekt za tradiciju, kulturu i vjeru koji je podržao Fond za zaštitu i unapređenje manjinskih prava Crne Gore“, rekao je dr. Miroslav Marić.

Dr. Mateo Žagar, redoviti profesor na Katedri za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljštvo pri Filozofskome fakultetu u Zagrebu, istaknuo je da je tek prije nekoliko godina slučajno otkrio primjerak misala u Škaljari-ma.

Pojava glagoljskog misala na staroslavenskome jeziku imala je veliki odjek na južnoslavenskome prostoru i šire, a prvi put je u Crnoj Gori korišten 1. siječnja 1895. godine na liturgiji u katedrali u starome Baru, koju je služio nadbiskup Šimun Milinović, a u kojoj su sudjelovali narodi svih triju vjera.

Ravnateljica Dubrovačke knjižnice Vesna Čučić govorila je o prvim hrvatskim misalima. „To je knjiga u kojoj su skupljene sve molitve na misama na cijeloj liturgijskoj godini, sadrži kalendar, tekstove misa, a završava kolofonom. Najljepši misal nastao je u Hrvatskoj 1404. godine. Hrvojev misal najbogatiji je ilustrirani misal pisan glagoljicom i čuva se u Turskoj.

Prva hrvatska knjiga tiskana glagoljicom tiskana je 1483. i to je Misal po zakonu Rimskog dvora, to je prvi europski nelatinični tekst“, rekla je Vesna Čučić.

„Barski misal je spomenik pobjede staroslavenskoga bogoslužbenog jezika“, rekao je publicist Stevo Vučinić govoreći o povijesnim okolnostima tog vremena. „Smatram da Barski glagoljski misal može služiti na slavu i diku crnogorskog i hrvatskog naroda koji ga baštine.“

Na skupu su bili prisutni kotorski biskup mons. Ilija Janjić, mitropolit crnogorske Pravoslavne crkve Mihajlo, predsjednik SO Kotor Nikola Bukilica, direktor Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Safet Kurtagić i drugi.

Čitavu logistiku oko organiziranja promocije pružilo je HGD CG

Bokeljska mornarica proslavila svoj dan

Predsjednik SO Kotor predaje ključeve Viceadmiralu

Dan Bokeljske mornarice obilježen je 27. lipnja formiranjem odreda ispred novoga Doma Bokeljske mornarice u kotorskome Starom gradu. Uz pratnju Gradske muzike Kotor, Bokeljska mornarica je ispred zgrade Općine od predsjednika SO Kotor Nikole Bukilice preuzela državnu zastavu i tradicionalno obišla grad.

Pred glavnim gradskim vratima predan je raport viceadmiralu Iliji Radoviću, dok mu je ključeve grada uručio predsjednik kotorske Skupštine, Nikola Bukilica. "Slavna Mornarico, predajem vam ključeve grada Kotora, da ga čuvate od svih zala, kao što ste to vjekovima činili na ponos ne samo našega grada Kotora, već i njegove regije, našeg doma Boke kotorske", rekao je Bukilica tom prilikom.

Nakon što je završen ceremonijalni dio pred vratima Grada, na Trgu od oružja odigrano je tradi-

cionalno kolo Bokeljske mornarice u koje su, po starome običaju, pred sam kraj ušli viceadmiral, prdsjednik SO, kotorski biskup, mali admiral, oficiri i podoficiri noseći crnogorsku zastavu i zastavu Bokeljske mornarice.

Dan Bokeljske mornarice proslavlja se 26. lipnja jer je toga dana davne 1463. godine izdan prvi Statut ove stare Bratovštine. Ove godine zbog Dana žalosti u Crnoj Gori ceremonijalni nastup pomaknut je za jedan dan.

U Budvi proslavljen blagdan sv. Ivana Krstitelja

U ponedjeljak 24. lipnja svečano je proslavljen blagdan sv. Ivana Krstitelja, zaštitnika grada Budve. Pontifikalnu misu služio je u zajedništvu s deset svećenika kotorski biskup mons.

Smotra odreda Bokeljske mornarice

Tisuću lampiona za Dražena Petrovića

U povodu 20. godišnjice smrti najboljega hrvatskog i europskog košarkaša svih vremena, Dražena Petrovića, „Šibenski Funcuti” organizirali su 6. lipnja paljenje 1.000 lampiona ispred kipa na Baldekinu kako bi odali počast košarkaškome Mozartu.

Mnogobrojni Šibenčani okupili su se i svojim dolaskom odali počast šibenskome genijalcu i košarkaškome virtuozu. Na kraju ceremonije i nakon postavljanja vijenaca, zaorila se i pjesma Funcuta „Jedan je Petrović Dražen” u čast i sjećanje na košarkaškoga velikana.

Dražen je dobio svoj Dom košarke i muzej u Zagrebu, a veliko priznanje stiglo je i iz NBA kada je uvršten u Kuću slavnih. Njegov dres s brojem 3 umirovljen je u dvorani Netsa. Hrvatski olimpijski odbor poklonio je 1995. Olimpijskome muzeju u Lausanni spomenik Draženu Petroviću. Rad kipara Vaska Lipovca postavljen je u parku ispred Olimpijskoga muzeja. Nagradu koja nosi njegovo ime Hrvatski olimpijski odbor utemeljio je 2006., a namijenjena je mladim sportašima, sportašicama te muškim i ženskim ekipama za postignute izvrsne sportske rezultate i za sportski razvoj.

U povodu ove tužne obljetnice 7. lipnja u 19.30 u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog Zagrebačka filharmonija, pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja i uz pratnju zbora „Ivan Goran Kovačić”, izvela je djela Mozarta, Haydna i Albinonija „Umjetnici glazbe za umjetnika košarke”.

Premda je od tada prošlo 20 godina, još uvijek je teško povjerovati kako više nije s nama. Život leti, kapetane...

Radio Dux

Ilija Janjić, a liturgijsko slavlje uveličao je župni mješoviti pjevački zbor sv. Mateja iz Dobrote.

Na sv. misi nazočili su mnogobrojni vjernici i hodočasnici iz Hrvatske, kao i Andre Santini, konzul Republike Hrvatske u Kotoru. Na kraju sv. mise, poslije ljubljena relikvija, slavlju se pridružila budvanska limena glazba. Za sve prisutne župnik don Filip kan. Janjić i župljani priredili su ivanjsko posluženje.

Crkva sv. Ivana iz XIII. stoljeća predstavlja još od starokršćanskih vremena duhovnu vertikalnu gradbu Budve, čija se biskupija u pisanim dokumentima prvi put spominje u buli pape Zaharije 743. godine. Ova bula nastradala je 1185. godine u pokušaju osvajanja grada Dubrovnika od Nemanjića. Prvi poznati budvanski biskup bio je Silvestar čije je ime zabilježeno 1143. godine, 77 godina prije nego što je osnovana Srpska pravoslavna crkva. Biskup Janjić istaknuo je u svojoj propovijedi veličinu Ivana Krstitelja, za kojega je sam Krist rekao „non surrexit maior” – između rođenih od žene ne usta veći. Stoga, snaga njegovih riječi treba biti i snaga u našem svakidašnjem životu, pa ako treba ići i protiv pomodarskih struja koje nam često nameće suvremena Europa.

Crkva dalje ne može i ne smije podržavati zakone koji se protive samoj stvaralačkoj moći Boga. Ona je tijekom povijesti uvijek podizala glas protiv onoga što je bilo protivno prirodnim i božanskim zakonima.

Don Anton Belan

Veliki koncert Gradske muzike Kotor

Gradska muzika Kotor održala je 29. lipnja, već tradicionalno, veliki ljetni koncert na prepunome trgu pred katedralom svetoga Tripuna. Mnogobrojni Kotorani i turisti uživali su u klasičnim i popularnim melodijama, uz neizostavno kolo Bokeljske mornarice. Kao gosti nastupili su ženska klapa "Incanto" i kvartet flauta "Talija".

Prva knjiga iz serije Povijest Hrvata

U svibnju 2013. godine objavljena je, u izdanju ugledne nakladničke kuće Matice hrvatske u Zagrebu, knjiga pod naslovom U potrazi za mirom i blagostanjem: hrvatske zemlje u 18. stoljeću. Riječ je o knjizi u ediciji Povijest Hrvata, zamišljenoj u sedam svezaka, a kao prvi svezak objavljena je kronološkim slijedom peta knjiga pod navedenim naslovom. Glavna urednica ovog izdanja je Lovorka Čoralić, urednik biblioteke je Zoran Ladić, a glavna urednica-voditeljica izdavačke djelatnosti u Matici hrvatskoj je Romana Horvat. U pisanju knjige sudjelovalo je 20 znanstvenika, mahom pripadnika mlađe i srednje generacije hrvatske historiografije. Knjiga ima više od 500 stranica, bogato je opremljena ilustracijama (više od 200), grafikonima i tabličnim prikazima te prvi put donosi zaokruženo, na jednome mjestu, pregled svih temeljnih razvojnih sastavnica hrvatske povijesti u razdoblju prosvjetiteljstva.

Podijeljena je na tri temeljne tematske cjeline – u prvoj se razmatraju opće razvojne sastavnice na razini ukupnoga hrvatskog prostora (politika, gospodarstvo, društvene skupine, vojska, crkva, pravo, kultura, intelektualni život, svakidašnjica), a druga je posvećena hrvatskim regijama – od istočne Slavonije, sjeverozapadne Hrvatske preko Istre, Primorja, Like i Dalmacije do Dubrovnika, Boke i Bosne. Na

posljedku, tema treće cjeline su međunarodni odnosi – političke, gospodarske i kulturne veze Hrvatske s Habsburškom Monarhijom, Mletačkom Republikom, Svetom Stolicom, zapadnom Europom, slavenskim narodima te Osmanskim Carstvom.

Objavljivanjem ove knjige znanstvenoj je i široj javnosti predstavljeno stoljeće galantnosti, prosvijećenih vladara, intelektualnog i kulturnog sazrijevanja Hrvata, doba iz kojega će – jedno stoljeće poslije – izrasti moderna, građanska Hrvatska.

MAJA KATUŠIĆ – DOKTORAT O POVIJESTI KOTORA

Dana 14. lipnja 2013. u velikoj vijećnici Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu uspješno je obranjena doktorska disertacija Maje Katušić pod naslovom Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću. Povjerenstvo pri obrani doktorata činili su dr. sc. Zrinka Pešorda Vardić (Hrvatski institut za povijest), dr. sc. Dubravka Božić Bogović (Odsjek za povijest Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku) i dr. sc. Lovorka Čoralić (Hrvatski institut za povijest – ujedno i mentorica tijekom izrade rada).

Maja Katušić

Maja Katušić, djelatnica Hrvatskoga instituta za povijest, sustavno se od 2007. godine bavi proučavanjem Boke kotorske, ponajprije demografskih i društvenih razvojnih sastavnica Kotora na izmaku ranoga novovjekovlja. Svoja istraživanja, na temelju kojih je i nastao ovaj doktorski rad, Maja Katušić temeljila je na radu u Biskupskome arhivu u Kotoru (matične knjige), Istorijskome arhivu u Kotoru, Državnome arhivu u Zadru i Državnome arhivu u Veneciji. Rad je podijeljen na nekoliko temeljnih poglavlja u kojima se pregledno, znanstveno i argumentirano, obiljem proučene arhivske građe, podastiru temeljne demografske i društvene sastavnice Kotora u 18. stoljeću. U uvodnome dijelu predstavljaju se korišteni izvori i dosadašnje historiografske spoznaje, kao i metodološki postupci pri obradi matičnih knjiga – temeljnoga izvora na kojem je načinjen ovaj rad. Slijedi poglavlje o općim političkim, društvenim i vojnim prilikama u Kotoru u navedenome razdoblju te vrlo dragocjeno poglavlje o mletačkim popisima stanovništva Kotora. Tri su nosiva poglavlja ove disertacije: 1) zaruke,

vjenčanja i brakovi; 2) začeca, rođenja i krštenja te 3) smrti i smrtnost u Kotoru u 18. stoljeću. Oslanjajući se ponajprije na više desetaka tisuća upisa iz matičnih knjiga kotorske župe sv. Tripuna, Maja Katušić je minuciozno, visokom znanstvenom akribijom, predstavila sve bitne demografske čimbenike ondašnjega Kotora i njegova stanovništva. Iz niza manjih, skladno i ravnomjerno raspoređenih potpoglavlja saznajemo o mjestima sklapanja brakova u Kotoru, sezonskim kretanjima broja vjenčanja, rođenja i smrti, prosječnoj dobi zaručnika, godišnjoj i mjesečnoj raspodjeli sklapanja brakova, rođenja i smrti, broju djece po obitelji i njihovim imenima, nezakonito rođenoj djeci i blizancima, uzrocima i mjestu smrti, dugovječnim Kotoranima, kao i o utjecaju ratnih godina i godina oskudice i gladi na sve navedene demografske procese. Važnu cjelinu disertacije čine i poglavlja o zanimanjima, migracijama i useljeničkim skupinama prisutnima u Kotoru. Obradom upisa iz matičnih knjiga saznajemo koje su vojne postrojbe privremeno djelovale u Kotoru, tko su bili njihovi zapovjednici, odakle su dolazili niži časnici i obični vojnici, koja je sudbina zatekla veslače-kažnjenike na galijama te na koji su se način (ženidbe) vojnici zavičajem od zapadne Europe do Grčke uklapali u životnu svakidašnjicu Kotora. Pomna raščlamba arhivskoga gradiva otkriva nam izrazitu šarolikost kotorskog stanovništva: uz domicilno stanovništvo, kao i dnevne migracije iz okolnih naselja u Zaljevu svetaca, Kotor su privremeno ili trajno naseljavali obrtnici, vojnici, plesači na trapezu, ljekarnici, učitelji i umjetnici zavičajem s Apeninskoga poluotoka, iz habsburških zemalja, mletačkih posjeda u Istri i Dalmaciji, kao i oni iz neposrednoga osmanskog zaleđa. Svi su oni, rad to nedvojbeno i argumentirano pokazuje, davali Kotoru obilježja jednoga izrazito multikulturnoga grada, sredine poželjne za došljake razne nacionalne i vjerske pripadnosti.

Doktorska disertacija Maje Katušić je, kako je Povjerenstvo više puta istaknulo, jedan od rijetkih radova ovakve vrste u hrvatskoj historiografiji posvećenih Boki. Rad je, također, neprijeporan prinos povijesnoj demografiji u cjelini, kao i poznavanju temeljnih razvojnih sastavnica Kotora u posljednjem stoljeću postojanja Serenissime. Stoga će oblikovanje ove disertacije u knjigu, zaokruženo monografsko djelo, biti od iznimnog značaja i za historiografiju koja svoje težište ima u povijesti Boke, ali i za sve proučavatelje demografskih kretanja na istočnome Jadranu.

Filip Novosel

Incanto na Večeri debitantata Omiškoga festivala klapa

Klapa Incanto

Nakon Večeri popularnih skladbi u Blatu na Korčuli (25. svibnja) i Večeri klapa uz gitaru u Vodicama (1. lipnja), ovogodišnji 47. festival dalmatinskih klapa Omiš 2013. nastavljen je 7. lipnja u Bolu na Braču, gdje je održana Večer debitantata. U natjecateljskom dijelu programa nastupilo je ukupno 12 klapa (11 ženskih i 1 muška), i to: Besida - Klis, Incanto - Kotor, Izvor - Mostar, Jacera - Šibenik, Kandelora - Zemunik, Mažurana - Omišalj, Obilanca - Zagreb, Rožice - Šapjane, Stentoria - Daruvar, Stridonne - Štrigova, Sutvid - Tučepi i Zivka - Pašman.

Stručno ocjenjivačko povjerenstvo u sastavu dr. sc. Vedrana Milin Ćurin, Terezija Kusanović, prof. i Jure Šaban Stanić, prof. kao najbolju debitantsku klapu ocijenilo je šibensku mušku klapu "JACERA" koja je izborila nastup u izbornim večerima festivala dalmatinskih klapa u Omišu. Publika je najviše svojih glasova dala ženskoj klapi "Stridonne" iz Štrigova.

Kotorska klapa Incanto osnovana je 2010. godine. Za sobom već ima mnogobrojne nastupe na festivalima, među kojima je najzapaženiji Festival klapa u Perastu, gdje je osvojila nekoliko nagrada. Značajno je napomenuti i suradnju s klapama: Kumpanji, Lumbarda, Šufit, te pjevačima Radojkom Šverko i Tedijem Spalatom.

Svojim radom i nespornom kvalitetom klapa Incanto uspjela je izboriti se za nastup i predstaviti se na Večeri debitantata uglednoga Omiškog festivala.

"Na festivalu je učestvovalo 11 klapa od kojih je samo jedna, muška klapa Jacera, izborila nastup na izbornim večerima u Omišu. Bilo je to predivno iskustvo i izuzetno smo zadovoljne svojim nastupom, predstavljenjem i prijemom kod publike. Posebno nas raduje interesovanje ostalih klapa

Muška klapa Jacera

koje su, na druženju poslije takmičarske večeri, s izuzetnom pažnjom, velikim pljeskom i pozitivnim komentarima pratile našu izvedbu pjesme 'Goro moja', rekla nam je jedna od članica klape Incanto, Sandra Pasković.

Vasko Lipovac i njegovo doba

„Vasko Lipovac i njegovo doba” naziv je okruglog stola koji je 10. lipnja organiziran u suradnji kotorskoga Pomorskog muzeja i splitske nevladine udruge „Vasko Lipovac – VAL”. Okrugli stol održan je u palači Grgurina gdje je punim sjajem 20 dana dominirao samo dio bogatoga umjetničkog stvaralaštva Kotoranina Vaska Lipovca u sklopu izložbe „Akademijski slikar i skulptor Vasko Lipovac vraća se doma”. Izložbu je posjetilo oko 10.000 domaćih i stranih turista.

O uglednome kiparu, slikaru i grafičaru Vasku Lipovcu, jednome od najvećih bokeljsko-dalmatinskih umjetnika, govorili su: akademik Tonko Maroević, Tadej Glažar s ljubljanskoga Fakulteta za arhitekturu, splitski književnik Ante Tomić, sekretar Sekretarijata za kulturu Općine Kotor Tijana Čađenović, Vaskov prijatelj Jovan Martinović, njegov sin Mario Lipovac te povjesničarka umjetnosti Radojka Abramović.

Ravnateljica Pomorskoga muzeja u Kotoru Mileva Pejaković Vujošević zahvalila je obitelji Lipovac koja je, podarivši lijepu izložbu, omogućila evociranje uspomene na Kotoranina i Splićanina Vaska Lipovca. „Nadam se da ćemo sljedeće godine na istome mjestu promovirati knjigu 'Vasko Lipovac i njegovo doba' i da će jedna ulica u starome UNESCO-vu Kotoru imati

Prekogranični vaterpolski kamp "Olimpijske nade"

Predavanje o EU i sportu

obilježje na kojem će pisati – Ulica Vaska Lipovca. Uključit ćemo se i u pripremu za nominaciju gradova kulture za 2020. godinu, gradova Kotor i Splita. Uvjerena sam da će se započeta suradnja dvaju gradova, Splita i Kotor, nastaviti i u sljedećem razdoblju", istaknula je Pejaković Vujošević.

Radio Dux

Druženje na hotelskom bazenu

Od 13. do 17. lipnja u Herceg Novome održan je prvi prekogranični vaterpolski kamp koji je okupio vaterpolske "olimpijske nade" iz pet klubova: **VK Primorac, VA Cattaro, PVK Jadran, VK Budva i VK Jug**. Kamp je realiziran u sklopu projekta "**Olimpijske nade**" koji financira Europska unija u sklopu IPA programa prekogranične suradnje Republike Hrvatske i Crne Gore za 2009. - 2011. godinu.

Prvi prekogranični vaterpolski Kamp okupio je 125 najboljih mladih vaterpolista iz prekograničnog područja na kojem su imali prilike razmijeniti iskustva i znanje, kako u bazenu tako i izvan njega. U Kampu su sudjelovali i treneri svih klubova sudionika, a bili su zaduženi za rad s mješovitim ekipama mladih vaterpolista. Kamp su posjetili poznati crnogorski olimpijci **Boris Zloković i Aleksandar Ivović**, koji su proveli po jedan trening s "olimpijskim nadama" u bazenu nastojeći im prenijeti barem dio bogatog znanja i iskustva.

U sklopu Kampa održano je i predavanje o Europskoj uniji, programu prekogranične suradnje između Crne Gore i Hrvatske, kao i o europskim i međunarodnim sportskim projektima – među kojima su upravo Olimpijske igre pridobile najveću pažnju i zanimanje sudionika.

Prva sveta pričest u katedrali svetoga Tripuna

U nedjelju 9. lipnja u katedrali svetoga Tripuna u Kotoru sakrament pričesti primilo je 17 prvopričesnika. Ujedno je u povodu završetka školske i vjeronaučne godine otpjevana pjesma zahvale, „Tebe Boga hvalimo“. Svetu misu predslavio je predstojnik samostana svete Klare u Kotoru fra Filip Karadža, a na misi je bio nazočan i kotorski biskup monsinjor Ilija Janjić.

Prvopričesnike su za ovaj dan vrijedno pripremali u protekloj vjeronaučnoj godini časna sestra Dragica Kuštre i don Anton Belan koji je, usporedivši znamenitu parišku katedralu Notre-Dame s katedralom svetoga Tripuna, utvrdio da je kotorska katedrala 69 godina starija. „Unatoč svoj ljepoti, starini i umjetničkoj vrijednosti, ipak su duša kotorske katedrale sakramenti koji se u njoj dobivaju. Njezina duša to ste vi, dragi prvopričesnici, i to je njezina

najveća ljepota”, istaknuo je u svome govoru don Anton Belan.

Nastupio je zbor mladih kotorske katedrale.

Radio Dux

T.H.I.N.K- Susjedstvo pametne djece

U sklopu projekta „T.H.I.N.K- Susjedstvo pametne djece” koji financira Europska unija preko IPA programa prekogranične suradnje Hrvatske i Crne Gore, dr. Ranko Rajović, liječnik specijalist interne medicine, gostovao je tri dana u Kotoru.

Cilj projekta je pridonijeti poboljšanju edukacije u predškolskim ustanovama prekograničnog područja. Dječji vrtić Dubrovnik i Dječji vrtić „Radost” - Kotor su nositelji projekta, a Grad Dubrovnik – Ured za obrazovanje, sport, socijalnu zaštitu i civilno društvo, Općina Kotor i Razvojna agencija Grada Dubrovnika DURA su partneri projekta. U partnerskom odnosu i zajedničkim aktivnostima vrtići iz Dubrovnika i Kotora osposobljavaju odgojiteljice i roditelje za provođenje Mensa NTC sustava učenja. Program NTC sustav učenja nastao je kao rezultat istraživanja stručnjaka Mense u cilju poboljšanja intelektualnih sposobnosti i funkcionalnog znanja u djece. U Kotoru, je dr. Ranko Rajović održao 28. lipnja predavanje za roditelje, a u subotu, 29. lipnja 2013. i nedjelju 30. lipnja 2013. za odgojiteljice Dječjeg vrtića Dubrovnik i JPU „Radost” iz Kotora.

Predavač ovog programa istaknuo je kako se ljudski mozak do sedme godine vrlo brzo razvija i do tada je formirano više od 70% neuronskih

Crnogorska i bokeljska nošnja u škrinji i u srcu

Pozdravno obraćanje Vesne Vičević

veza (sinapsi). Znanost je utvrdila da razvoj intelektualnih sposobnosti ovisi o broju sinapsi. Mozak traži stimulaciju za razvoj, a u sadašnjem načinu života djece, koji uključuje dugotrajno sjedenje pred kompjutorom ili televizorom, ne može je dobiti.

Ono što je zabrinjavajuće jest to što nova istraživanja pokazuju da djeca sa smanjenim aktivnostima (hodanjem, trčanjem, plivanjem itd..) imaju neku razvojnu smetnju. Djeca su nespretnija i imaju više posebnih potreba. To je dovoljan razlog da se s primjenom specijaliziranih programa počne u što ranijoj dobi. U sklopu predavanja i radionica predavač je istaknuo roditeljima i odgojiteljicama kako je iznimno važno da dijete što više bude u pokretu jer tada će i razvoj mozga biti u skladu s fiziologijom

Etnografsko veče – crnogorska i bokeljska nošnja u škrinji i u srcu, naziv je kulturne manifestacije koja je održana 29. lipnja u crkvi svetoga Duha u organizaciji Matice crnogorske – ogranak Kotor, a u povodu obilježavanja 20 godina od osnivanja Matice crnogorske.

“Kako živimo u vremenu velikih promjena u svim sferama života, uz nezaustavljiv tehnološki razvoj i njegovu primjenu kako na znanstvenom polju tako i u svakidašnjem životu, to naše tradicionalne vrijednosti, naši običaji, nošnja, predanja... polako, ali sigurno idu ka kraju ljestvice opšteg interesovanja. Želeći, ako ne da to zaustavi, a ono bar da to zaboravljanje uspori, Matica crnogorska – ogranak Kotor organizirala je ovo etnografsko veče da se podsjetimo na istorijat, autentični izgled, opis i upotrebu crnogorske i bokeljske ženske nošnje i njihove likovne prikaze u djelima umjetnika”, rekla je u pozdravnom obraćanju predsjednica kotorskoga ogranka Matice Vesna Vičević.

O crnogorskoj i bokeljskoj nošnji govorili su etnolozi i historičari umjetnosti: Zorica Mrvaljević, Mileva Pejaković Vujošević i Marija Mihaliček. U umjetničkome dijelu nastupila je klapa “Veterani vazda mladi”, članovi KUD-a “Boka” i manekenke modnoga studija “Da qui” koje su nosile modele kreatorice Sanje Matijević.

Budvanska biskupija, otok i crkva sv. Nikole

Školj Sv. Nikola

Otok sv. Nikole Budvani zovu Školj, prema talijanskom scoglio, odnosno grčkom σκόπελος i latinskom scopulus, što označava greben ili hrid u moru. Dobio je naziv po istoimenoj crkvi sv. Nikole koja je prema legendi sagrađena 1096./97.

**Piše:
Don Anton Belan**

Antički grad Budva (IV. st. pr. Kr.) jedan je od najstarijih gradova na istočnoj obali Jadrana. Njegovo ime sa sufiksom na ua (Budua), kao i Lastva (Lastua), ilirskog je podrijetla (A. Mayer, Studije topono-

mastike, Vjesnik za arheologiju i hist. Dalm., Vol. L, str. 93.). Plinije mlađi naziva je oppidum civium romanorum – gradom rimskih građana (Enciklopedija Jugoslavije, Knjiga 2, JLZ, Zagreb 1986.). Kršćanstvo se javlja u Bud-

vi već u predslavensko doba, te krajem V. i početkom VI. st. već u njoj imamo crkvenu organizaciju s biskupom na čelu. Nakon razornog potresa koji je 1979. godine pogodio crnogorsko primorje arheološka istraživanja u gradu ot-

Budva, biskupsko sjedište od V. stoljeća

krila su temelje velike starokršćanske bazilike s podnim polikromnim i geometrijskim mozaikom kršćanske tematike (Crux dissimulata – prikriiveni križ i pentagram – mesijanski simbol). Prema jednom Teodozijevoj ediktu iz 427. godine na podnim mozaicima ranokršćanskih bazilika nije bilo dozvoljeno prikazivanje slika osim geometrijskih figura (Cosimo Damiano Fonseca, *Cattedrali di Puglia*, str. 23.). Sasvim sigurno je riječ o prvoj budvanskoj katedrali čija se uspomena sačuvala u pripisivanju katedralnoj crkvi sv. Ivana Krstitelja nastanak u VII. st. (Miroslav Luketić, *Budva Sveti Stefan Petrovac*, str. 131.). Na ovom, najstarijem urbanom prostoru grada, oko tvrđave i bazilike u kontinuitetu su zidane crkve u preromanici, romanici, gotici i baroku. Prigodom uklanjanja

poda u prezbiteriju crkve sv. Ivana 1907. godine, pronađena je nadgrobna ploča s godinom 1330., što nam dopušta da ovu građevinu, koja je više puta rušena, paljena, obnavljana i dograđivana, datiramo sigurno, ako ne ranije, u XIII. st. Na to nas upućuju i neki arhitektonski detalji (gotički luk nad prezbiterijem, kao i dijelovi freskoslikarstva) koji su do danas sačuvani. Ona predstavlja duhovnu vertikalu grada Budve, od starokršćanskih vremena pa do danas. Sv. Ivan Krstitelj bio je zaštitnik grada Budve ne od 1442. godine, kako to piše Lucija Đurašković (Pobjeda, *Agora* 27. 11. 2006.), već je on to bio i u vrijeme nastanka Budvanskoga statuta u prvoj polovici XIV. stoljeća u vrijeme cara Dušana (1331.-1335.) (Vladislav Brajković, *Statut Budve u monografiji Budva*,

str. 68.). U prvoj glavi Budvanskoga statuta govori se o obvezi Budvana da za blagdan sv. Ivana svake godine isplate caru 100 perpera manje 4 denara - Item dovemo dar ogni anno nella festa di s. Zuanne a m(esser) lo imperador yperperi cento manco denari 4 (*Statuta et leges civitatis Buduae, Opera Simeonis Ljubić, Zagrabiae, 1882.-1883.*, str. 99.). U antičkoj helenističkorimskoj nekropoli na prostoru današnjeg hotela Avale, prigodom arheoloških istraživanja prije II. svjetskog rata, kao i u naknadnim istraživanjima 1951. - 1956. i 1980.-1981. godine pronađeni su i grobovi koji su datirani u III., V. i IX. st. nakon Krista. Među sepulhralnim priložima bila je 1980. godine nađena i jedna fibula s ranokršćanskim euharistijskim motivom paunova koji piju iz kaleža (dr. Olga

Brukner, Dijelimični rezultati dosadašnjih istraživanja antičke nekropole u Budvi i njena dalja sudbina, Vinkovci, 1982.).

Prvi spomen biskupije u Budvi nalazimo u buli Pape Zaharije 743. godine. Budva se tu navodi kao sufraganska biskupija epidaurskog (dubrovačkog) metropolite (Tisuću godina uspostave dubrovačke nad/biskupije, str. 24.). Ova bula stradala je 1185. godine u pokušaju osvajanja grada Dubrovnika od Nemanjića. Sačuvala se u prijepisu (Codex diplomaticus, I, str. 1.). Neki povjesničari dovode u sumnju njezinu autentičnost. Drugi spomen nalazimo u aktima Duvanjskoga sabora iz druge polovice IX. st. (877.) gdje se među sufraganskim biskupijama Dukljanske metropolije spominje i Budva (Stanoje Stanojević, Borba Katoličke crkve u Nemanjićskoj državi, str. 38.). Neki povjesničari ovaj sabor datiraju u 753. godinu (Dominik Mandić, De croatorum historia antiqua, str. 168.). Prvi poznati biskup Budve zvao se Silvestar, on je 1143. godine posvetio crkvu sv. Mihovila na rtu Mogren. Ta crkva bila je srušena u potresu 1667. godine - *Silvestar primus est Buduensis Episcopus cuius nomen litteris ac memoriae traditum est anno circ. 1143* (Farlati, Illyricum sacr. VII; Schematismus seu status personalis et localis dioecesis Catharensis pro anno Domini MCMVIII, str. 15.). Papa Celestin II. podredio je biskupa Silvestra dubrovačkom metropolitu. Budva je kao i Kotor pripadala i metropolitanskom sjedištu grada Barija u Apuliji (Marco Battaglini, Istoria universale di tutti i concilii in Venezia MDCCXIV, str. 29.; Luigi Maschec, Manuale del regno di Dalmazia per anno 1872., str. 217.; Krsto Ivano-

vić, Ljetopis Budve 1650., str. 277.). Ovaj biskup posvetio je 1143. godine i grobljansku kapelu sv. Sabe opata, u sklopu benediktinskoga kompleksa Sancta Maria in Puncta, koji je nastao 840. godine. Kako vidimo, ime ovoga biskupa javlja se u dokumentima 76 godina prije osnutka Zetske episkopije.

Iz rimske Budve kršćanstvo se postupno širi i na budvansko zaleđe, među romanizirane Ilire i nadolazeće Slavene. Osim grada Budve jurisdikcija budvanskoga biskupa protezala se i na gradsku okolinu (distrikt), pa i šire od njega, na Maine, Pobore, Zavalu, Braiče, dio Paštrovića, Grblja, kao i na otok sv. Nikole. Pravoslavizacija ovih prostora započela je zanemarivo, sjedinjenjem Raške i Zete u drugoj polovici XII. stoljeća (Jagoš Jovanović, Stvaranje crnogorske države i razvoj crnogorske nacionalnosti, str. 20.). Taj proces dobiva jači zamah osnivanjem Zetske episkopije 1219. godine i boravkom zetskih episkopa nakon 1250. godine, na tivatskoj Prevlaci (Smičiklas, Codex dipl. 378). Raspored prvih episkopija koje je osnovao sv. Sava, prvi arhiepiskop, pokazuje prozelitsku težnju za širenjem pravoslavnog područja u katoličkim krajevima (Istorija Crne Gore 2, tom I., str. 19.). Nakon osnivanja Zetske episkopije oduzimaju se katoličke crkve i samostani jer za novu državnu Crkvu srednjovjekovne Srbije na osvojenim prostorima nedostajala je infrastruktura. Stoga već 1364. godine papa Klement VI. traži od Stjepana Dušana da vrati katolicima osam nasilno oduzetih samostana, među kojima i benediktinski samostan sv. Marije u Budvi (Theiner, Mon. Slav. Mer., tom I., str. 215.). U Dušanovo doba već su mnogi katolički svećenici

u Zeti postali podanici pravoslavnih manastira (V. Čorović, Sv. Sava, Narodna enciklopedija IV., Zabreb, 1929., str. 41.). Godine 1308. pritisak na katolike u Zeti pretvorio se u otvorene progone, u kojima su latinske crkve razarane, katolici proganjani, a prelati zatvarani kao roblje, uz mnoga druga nedjela - *schismatici perfidi nimium persequuntur dictos catholicos et permaxime ecclesias latinorum destruunt, dissipant et invadunt praelatos et captivant et plura inexquisita mala faciunt* (Anonymi descriptio Europae orientalis anno 1308, izd. Old Gorko, Krakov, 1916.). Kada je prestala srpska vlast, zetski metropolit bježao je s Prevlake u Budvu, gdje ga dovodi despot Đurađ Branković, a da bi preživio, jer u gradu nije imao svojih vjernika, despot mu dodjeljuje službu kaštelana (vojnoga zapovjednika tvrđave). U isto vrijeme 1454. godine Đurađ Branković progoni franjevce (Istorija Crne Gore 2, tom II., str. 328.). I uz boravak zetskoga episkopa u Budvi, to nije mijenjalo crkvenu i kulturnu orijentaciju grada (Sima Ćirković u: Žika Bujuklić, Pravno uređenje srednjovjekovne budvanske komune, str. 17.). Dolaskom mletačke vlasti u Budvu 1442. godine zetski episkop Jeftimije bježi u Prečistu Krajinsku koji je polovicom XI. st. bio ženski benediktinski samostan (Branimir Gušić, Naše primorje, str. 57.-58.; Ivan Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj, svezak II., str. 528.-529.). Iz Prečiste Krajinske odlazi na Vranjinu. Gdje je silom dolazio, silom je bio i tjeran. Jači prodor pravoslavlja u sam grad Budvu nastaje nakon Kandijskoga rata (1645. - 1669.). Kada 1705. godine barski nadbiskup Visko Zmajević obilazi Budvu, u njoj nalazi 600 katolika i 207 pravoslavnih stanovni-

Gađanje kokota

Običaj gađanja kokota pripada viteškim igrama koje potječu još od antičkih vremena. Natjecanje u gađanju kokota može danas biti predmet diskusije pojedinih vladinih i nevladinih udruga, može biti predmet moralke i etike, ali je istina da je ono na osobit način od pronalaska vatrenog oružja bilo preduvjet i jamstvo opstanka na ovim prostorima gdje je opasnost dolazila i s kopna i s mora. Julije Balović u Peraškoj kronici čiji je prvi dio nastao 1724. godine s pravom primjećuje da je Perast dao svijetu više lica koja su umakala mačeve u krv, nego pero u mastilo. Bilo je to vrijeme u kojem je pljačka bila zanimanje i gdje je opljačkano trebalo sačuvati. Vatreno oružje ukida klasično junaštvo i viteštvo, prestaje vrijeme mača i krvi u kojem je onaj na većem stupnju civilizacije i bogatstva pred nekulturnim, divljim, gladnim i jačim, kao po pravilu, slabije prolazio. Vatreno oružje poslije toliko stoljeća jednom

i drugom daje istu šansu, zato je trebalo znati samo dobro i precizno ciljati, a to je iziskivalo stalno vježbanje pa je još od koplja, luka i strijele samo kokot, da bi čovjek opstao, baš uvijek slabije prolazio. U Budvi se gađanje kokota spominje i na blagdan Kristova Uzašašća (Spasovo) 1780. godine, kada Budvani poslije Mise na brdu Spas u istoimenoj crkvi, s položaja sv. Marka, gađaju kokota, a ponekad i tikvu (A. Kojović, Dnevnik, in questo gallo vennero tratte molte archibugiate). Osim ove viteške igre Kojović 1806. godine spominje i vitešku igru morešku (mediteranska viteška igra iz XII. st., danas na istočnojadranskoj obali sačuvana samo na otoku Korčuli), koju igraju njegovi učenici uza zvuke bubnjeva (battetero la Moresca a suon de tamburi), a sve to uvijek promatra veliki broj građana diveći se živahnosti i uvježbanosti ove igre (ad osservare la destrezza e la vivacità).

ka (Peter Bartl, Quellen und Materialien zur Albanischen geschichte im 17 und 18 Jahrhundert, str. 123; 204.). A 1857. godine u Budvi je bilo 263 katolika i 357 pravoslava, ukupno 579 stanovnika (Statistica generale della Dalmazia, str. 33). Statut Budve u članku CXLVIII. (*De desgradar figlioli*) stavlja ograničenja za one koji na teritorij njegove pravosnažnosti postanu hereci ili prevjere na pravoslavlje. U tom slučaju statut određuje da roditelji mogu razbaštiniti djecu (*Se il figliolo diventasse heretico o schismatico*). Budva je već mnogobrojnim rušenjima, ratovima, epidemijama i pogibeljnim životom na moru značajno bila ekonomski i biološki oslabljena. Ova statutar na odredba bila je pokušaj da sačuva svoj kulturni i vjerski identitet, koji je Budvu činio i danas čini prepoznatljivom u okvirima zapadne civilizaci-

je na obalama Mediterana. U poglavlju CCLIV. (*Che nissun cittadino sia vescovo*) Budvani kao i Kotorani zabranjuju da njihov građanin postane biskup, u suprotnom trebao je platiti 500 zlatnih dukata. Bila je to želja plemstva da se niti jedna obitelj u gradu ili distriktu značajnije ne izdigne od ostalih. Pred budvanskim biskupom komunalna je gradska vlast prema članku LXX. Budvanskoga statuta polagala zakletvu (*Et il vescovo debbi metter a sacramento li detti officiali*). Padom njezina zaleđa u turske ruke 1479. godine grad je u potpunosti izgubio sela u njegovoj okolini (Jovan Radonjić, Rimska kurija i južnoslovesne zemlje od XVI. do XIX. veka, str. 435.). Deseti dio prihoda (*decime*) koji su seljaci bili dužni davati budvanskome biskupu kasnije su, kako navodi Farlati, morali davati cetinjskom episko-

pu koji tamo boravi od 1489. godine (Marin Bizzi, Iskušenja na putu, str. 8.; Idem, str. 91.). Sve je to uvjetovalo da se budvanska biskupska stolica ne popunjava redovito. Ona je već bila ugrožena, kako smo vidjeli, dolaskom zetskog episkopa poslije 1250. godine na Prevlaku. Budvanski biskupi nastoje napustiti grad i prelaze na bolja i sigurnija mjesta, pa tako 11. X. 1447. godine biskup Ivan biva iz Budve premješten u Korčulansko-stonsku biskupiju – *Reverendus pater dominus Johannes translatus de ecclesia Buduensi ad ecclesiam Curculensem et Stangnensem* (Camera Apostolica I, 1290. - 1560., str 427.). Stoga grad nekoliko puta traži povratak biskupa u Budvu u kojoj od 1571. godine on ne rezidira redovito. Tako je već ranije papa Leon X. 1518. godine sjedinio *in perpetuum* Budvansku s Bar-

skom nadbiskupijom (Ivan Marković, Dukljansko-barska metropolija, str. 201.). Suci, prokuratori i malo vijeće traže 1. VII. 1609. godine da se obnovi stara biskupija i tako vrati čast gradu – *Ut vetustus Episcopatus honor in hac urbe nostra renovetur* (Schematicus MCMVIII, str. 32). To isto u Mlecima Budvani traže i 1714. godine – *Petitio Buduanorum Reipublicae Venetae porrecta* (Statuta et leges civitatis Buduae, str. 117.). Stanovništvo okolnih sela, iako već pravoslavno, dolazilo je u Budvu na sve značajnije svečanosti i sudjelovalo u procesijama osobito kada se nosila čudotvorna slika budvanske Gospe. To je na osobit način bivalo na blagdan Velike Gospe i 13. VI. na blagdan sv. Antuna Padovanskog kada se održavala zavjetna procesija, kao sjećanje na turski napad 1571. godine (Krsto Ivanović, Anali, str. 291.). Okolna sela su još do 1879. godine, pa i kasnije, običavala paliti ivanjske krjesove uoči i na sam blagdan sv. Ivana Krstitelja, zaštitnika grada i biskupije. Stari običaji i memorije nisu se mogli lako i brzo zaboraviti. Od 1143. do 1571. godine Budva je imala 23 poznata biskupa, a od 1575. do 1824. godine 20 apostolskih vikara i administratora. Biskupija je ukinuta bulom *Locum beati Petri* 1828. godine, a njezin je teritorij 1830. godine bio pripojen Kotorskoj biskupiji.

Osim institucije biskupije, u Budvi se javljaju već u IX. stoljeću redovničke zajednice, poput benediktinaca. Godine 1166. na posveti kotorske katedrale prisutan je i Triphon *abbas Sanctae Mariae Buduensis* (Smičiklas, Codex dipl. II, str. 102.). Također se spominje i samostan sv. Petra (*sancti Petri Buduensis*) čiji je opat prisutan na posveti crkve

sv. Marije od Rijeke u Kotoru 1221. godine (Smičiklas, Codex dipl. III., str. 208.). U jednoj od najstarijih statutarnih odredbi grada Budve zabranjuje se bludnicama stanovati u blizini samostana časnih sestara – *prope sacrarum Virginum collegia aut monasteria* (Farlati, Illiricum sacrum VII, str. 219.). Osim benediktinaca u Budvi su prisutni i franjevci. U budvanskom zaleđu u prvoj polovici XVI. st. u Paštrovićima bio je sagrađen franjevački samostan u vrijeme barskog nadbiskupa Tome Ursinija (1537. - 1607.) koji upravlja i budvanskom biskupijom (Ivan Marković, Dukljansko-barska metropolija, str. 4.). Na njihovu prisutnost podsjećaju toponimi, antroponimi i patronimi. Toponim poput Franete, antroponim poput ser Franciscus Cagnos de Pastrovichi 1545. godine (IAK, SN XLVIII, str. 497.) te Francesco da Stefano de Pastrovichi 1620. godine (IAK, SN LXXX, str. 351.) kao patronimi poput Franičevići koji 1823. godine prelaze na pravoslavlje (Kojović), a koji se spominju u prvoj knjizi krštenih kotorske župe 1652. godine (Nicolo Franichiev da Pastrovichi) te Franovići u Paštrovićima.

Pravoslavni u gradu Budvi do prve polovice XIX. stoljeća nemaju svoju crkvu. Bili su podstanari u katoličkim crkvama, dovedeni silom političkih vlasti, ali i uz naklonost katolika. Istina, već je episkop Danilo nekoliko puta tražio dozvolu od mletačkih vlasti za izgradnju pravoslavne crkve u Budvi. Nije mu bilo udovoljeno jer u samom gradu i nije bilo prostora za njezinu izgradnju - 9. VI. 1718. *Mons. Danilo, vescovo di Schenderia, presento replicate suppliche a piedi del serenissimo principe per poter fabricare una chiesa di suo rito in questa citta di*

Budua (BAK, Archivum dioecesis Buduensis Miscellanea I.). Godine 1796. u ime popa Nikole Davidovića i prokuratora, budvanski kanonik don Anton Kojović piše molbu za gradnju nove pravoslavne crkve (A. Kojović, Memoari, str. 17.-18.). Crkva sv. Trojice u Budvi sagrađena je na kompleksu koji je pripadao crkvi sv. Ivana i crkvi sv. Marije in Puncta. U njoj, iako nezavršenoj, prvi put služila se liturgija 1804. godine. Prijedlog da se ona sagradi na mjestu nekadašnjeg arsenala, ribarnice ili vrta biskupske palače nije bio usvojen.

TERRA MARIQUE GLORIOSUS

Otok sv. Nikole Budvani zovu Školj, prema talijanskom *scoglio*, odnosno grčkom *σκόπελος* i latinskom *scopulus*, što označava greben ili hrid u moru. Školj se nalazi južno od Budve udaljen od gradske luke oko 800 metara, te zahvaća površinu od oko 47 hektara. Dugačak je jednu nautičku milju, širok od 350 do 400 metara, a visina mu ne prelazi 120 metara. Na neki način povezan je s obalom podvodnim pješčanim sprudovima, od kojih se jedan (Tunja) od sjeverozapadnog dijela otočića sv. Nikole proteže prema sjeveru do kopna, a drugi prema sjeverozapadu do budvanske luke (Pomorska enciklopedija II., str. 122.-127.). Ovi sprudovi bili su prepreka jačem razvoju budvanske luke. Za vrijeme austrougarske vladavine postojao je plan da jedan od njih bude prokopan u širini od 20 metara i tako omogućiti parobrodima lakši prilaz luci. Obrastao je gustim mediteranskim raslinjem i drvećem. Dobio je naziv po istomenuj crkvi sv. Nikole koja

je prema legendi sagrađena 1096. - 97., kada je preko Akvileje, kroz Dalmaciju rimskim putem za Skadar, Drač, Carigrad i Jeruzalem, prolazio jedan ogranak I. križarske vojne provansalskih križara pod vodstvom grofa Rajmunda IV. tuluškog. Tom prigodom vojnike križare, koji su logorovali u budvanskom polju, zahvatila je neka smrtonosna epidemija te je bilo puno mrtvih koje su sahranjivali na otoku. U to vrijeme bila je sagrađena i crkva u kojoj su se prinosile molitve za njihove duše. Prvi dio priče predstavlja povijesnu faktografiju. Prvu križarsku vojnu organizirao je papa Urban II. i ona je započela na blagdan Blažene Djevice Marije na nebo uznesene, 15. kolovoza 1096. godine, uz poklik *Deus Vult* (Bog hoće). Križari su 15. srpnja 1099. godine osvojili Jeruzalem, oslobodivši ga od Arapa nakon više od 460 godina (Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve*). Legenda o izgradnji crkve na Školju, baš u to vrijeme, za sada nema uporište u historiografiji niti nama poznatim arhivskim

Crkva sv. Nikole na školju

izvorima, a arheološka istraživanja do danas nisu sustavno obavljena. Poznato je da je uz crkvu i staro groblje na koje podsjeća veliki kameni križ, koji je podignut 1888. godine prilogom u iznosu od 200 fforina koje je darovao austrijski car Franjo Josip I. Stoljetni borovi posađeni su 1886. i

1894. godine. Na tom je groblju i otoku rastao i endemski primjerak jednog ljiljana u botanici poznat kao *Lilium Buduensis*. Budvani su se tu pokapali poslije zabrane pokapanja u gradskim crkvama u prvoj polovici XIX. stoljeća. Tu je 29 godina bio sahranjen i don Anton Kojović, od 1774. godine budvanski svećenik, kanonik, plemić, pjesnik, čovjek raskošnih talenata, kroničar i učitelj. Umro je 1845. godine, a prenesen sa Školja u crkvu sv. Luke na novome katoličkom groblju 1874. godine, kada je Verdijev Requiem doživljavao praizvedbu u Milanu. Otok sv. Nikole bio je dio budvanskoga distrikta, koji je još obuhvaćao Zavalu, Pobore, Maine i dio grbaljske župe, vlasništvo budvanske komune, plemstva i Crkve, bogat voćkama, maslinom i lozom. Često su ga pljačkali gusari i paštrovski seljaci, osobito stanovnici Bečića, opustio je jer je plodove bilo teško i pogibeljno sačuvati. Ovaj otok često je bio utočište (*refugium*) građanima prigodom mnogobrojnih napada. To vidimo iz

Crkva sv. Nikole nakon potresa 1979.

**Srednjovjekovni grob
u crkvi sv. Nikole**

pisma Budvana koje su uputili mletačkom senatu tražeći da Republika uzme grad pod svoju zaštitu jer se nadaju da će tako moći mirno spavati u svojim kućama bez bježanja na školje – *et non habino chazon abandonar le chaxe e fuzir a schogli* (Statuta et leges civitatis Buduae, str. 98.–99.).

Od 1610. do 1802. godine u najvećoj mjeri bio je u posjedu katedralne crkve sv. Ivana. U Analima don Antona Kojovića koji su nastali u razdoblju od 1806. do 1839. godine u poglavlju o otoku (*del Scoglio*) don Anton piše kako je najveći dio zemljišta na otoku razgrađen početkom XIX. stoljeća na osnovi lažnih dokumenata o posjedu i u toj prijeviri prednjačio je njegov prvi rođak Anton Battuta, stoga Kojović želi da to ostane zabilježeno za sjećanje (*ad rei memoriam*) jer ga na to obvezuje istina (*scribere iussit veritas*). Danas je u vlasništvu Crkve ostalo samo oko 950 metara četvornih na kojemu su crkva i groblje. Na

školju je postojala i manja luka pa tako saznajemo da je 9. V. 1828. godine sa školja za Albaniju otplovila jedna državna škuna – *Parti dal porto del Scoglio publico legno scuna* (A. Kojović, Dnevnik, str. 472.). A iz budvanske luke često se u najvećoj mjeri izvozila sol, pa tako i 1430. godine – *sal quod est nunc in portu Buduae* (Mihailo J. Dinić, Odluke veća Dubrovačke Republike, Knjiga I., str. 37.).

Crkva sv. Nikole orijentirana je istok - zapad, skromnih je dimenzija (6,62 x 4,5 m, visine oko 4,5 m), zidana je dosta kvalitetno od pritesanog kamena izduženih kvadera složenih u vodoravnim redovima koji u nekim sačuvanim dijelovima ističu romaničko stilsko podrijetlo, premda je njezin današnji izgled u najvećoj mjeri plod restauracije iz 1864. i one iz 1984. godine. Jednobrodna je građevina kojoj unutrašnjost s dva prislonjena pilastra na južnom i

sjevernom zidu formiraju tri traveja. Na pilastre se oslanjaju ojačavajući lukovi koji formiraju svod u gotičkoj formi. Krovna konstrukcija je na dvije vode pokrivena kanalicom. Polukružna nepravilna apsida arhaične je forme i predstavlja dio starijega graditeljstva koje se prigodom mnogih rušenja i obnova, zbog sakralnosti prostora, često nastojalo sačuvati i inkorporirati u novo zdanje. Crkva u cjelini pokazuje odlike graditeljstva XV. stoljeća. U historiografiji se na jednom mjestu navodi da je crkva iz XIII. stoljeća – *Eccl. S. Nicolai in parva insula aedificata saec. XIII* (Schematismus pro anno Domini MCMXI). Nad nadvratnikom se nalazi mali uski prozor, a isti je i u apsidi, ali nešto manji. Popločana je domaćim crvenim kamenom te je blagoslovljena 1997. godine. Zvonik na preslicu ima jedno zvono liveno 2008. godine u ljevaonici De Poli iz Vittorio Veneta, dar Nikole Slovinica. Izvana je ožbuka-

**Križ na
srednjovjekovnom groblju**

Proslavljen blagdan „proljetnog“ sv. Nikole

Dana 11. svibnja 2013. godine na otoku Svetoga Nikole kraj Budve svečano je proslavljen blagdan prijenosa relikvije Svetog Nikole biskupa (IV. stoljeće). Ovaj blagdan slavi se na spomen kada su 62 mornara talijanskoga grada Barija 9. svibnja 1087. godine u taj grad prenijeli iz Mire (Mala Azija, današnja Turska) moći ovoga sveca.

Ove godine u proslavi je sudjelovao i gradonačelnik

Budve, gosp. Lazar Rađenović, a među mnogobrojnim vjernicima i gostima bili su i ministrica u Vladi Crne Gore gđa Marija Vučinović i parlamentarna zastupnica u Skupštini Crne Gore gđa Ljerka Dragičević. Svečanu sv. Misu služio je nadžupnik Budve i prepozit stolnog kaptola u Kotoru don Filip kan. Janjić. Budući da je mjesec svibanj na poseban način posvećen Blaženoj djevici Mariji, prije sv. euha-

ristijskog slavlja u crkvi se molila krunica, a nakon sv. Mise obavljen je blagoslov groblja. Nakon liturgijskog slavlja uslijedilo je slavlje uz bratsku trpezu, koju su za sve nazočne pripremili župnik i župljani Budve. Prigodom proslave sv. Nikole 1864. godine zabilježen je običaj gađanja kokota, a taj običaj bio je i na Mulu prigodom proslave blagdana Pomćnice kršćana te je danas sačuvan samo još u Perastu.

na i okrećena u bijelo. U crkvi su prigodom restauracije otkrivena dva podna sloja, iza starijega pronađen je jedan srednjovjekovni grob trapezoidnog oblika ograđen sa strane nepravilnim kamenjem, što predstavlja prijelazni tip od zemljanoga groba do groba od kamena. Grobnica je bila pokrivena kamenim preklopnicama, a u grobu je bio nađen samo jedan skelet. Ovaj grob može se datirati u XI. stoljeće, ali za ovu potvrdu potrebno je izvršiti arheološka istraživanja na cijelom kompleksu groblja, kao i osteološku analizu kostura. Otkriće ovoga groba može biti potvrda za istinitost činjenice pokapanja križara na ovome groblju u XI. stoljeću.

U pisanim i do danas neobjavljenim arhivskim izvorima crkva se prvi put spominje 1579. godine u vizitaciji biskupa Verone Augustina Valiera, koji je po nalogu pape Grgura XIII. obavio prvu apostolsku vizitaciju Dalmacije

nakon koncila u Trentu (1545. - 1563.). Valier je posjetio Budvu u ožujku 1579. godine zajedno s novim barskim nadbiskupom i apostolskim vikarom Budve Ambrozijem Kapićem, koji je stanovao u Budvi, koju su Turci napustili 1573. godine, jer su biskupsku palaču u Baru zauzeli Turci - *Cum in provinciam venisset reperissetque palatium archiepiscopale occupatum in quo praefectus turcicus sedem sibi constituerat, Buduae domicilium sibi delegit, quam urbem post pacem cum Selimo reditegratam anno 1573 a Turcis desertam* (Schematismus dioecesis Catharensis, Pro anno domini MCMVIII, str. 28.). Budva je 1579. godine još osjećala znatne posljedice turskoga napada iz 1571. godine. Grad je tada bio razoren i spaljen, a veći dio stanovništva izbjegao u Kotor te se vratio u Budvu nakon dvije godine - *Qual tempo fuggissimo tutti et andassimo a Cattaro et questa città fu tutta arsa et destrutta et abbruggiata da Tur-*

chi (Buduenis 1579 visitatio, Archivum S. Cong. Concilii Visit. Ap. 56). Budva je tada imala 600 stanovnika - *incolut eam ad sex centum utriusque sexus* (Idem). Dana 17. ožujka 1579. godine biskup Valier bio je obaviješten da na otoku nasuprot Budve postoji crkva koja se nalazi na terenu i posjedima Jurja Angelinića i njegova sina don Ivana Baptiste, kanonika budvanske katedrale. Biskup je upoznat da se prema odluci mletačkih vlasti u crkvi koja je u ruševnom stanju nalaze neke vojne sprave - *iusu serenissimi Domini tormentum bellicum continentur* (Idem). Stoga biskup naređuje don Ivanu da o svom trošku u roku od dvije godine crkvu obnovi vlastitim sredstvima - *infra bienium convenienti modo riparari ecclesiam positam in scopulo et adverso urbis Buduensis* - tako da se u njoj može služiti šest puta na godinu prigodom Gospinih blagdana - *sex saltem vicibus in anno videlict dictus festivitatum Beatissime Virginis*

Mariae - prigodom kojih će Budvani moliti i za napredak kršćanske republike. Ako don Ivan u određenom vremenu crkvu ne obnovi i ne osposobi za kult, ona treba biti ustupljena na upravu budvanskoj Crkvi (biskupiji), (Idem). Iz ovog dokumenta proizlazi da je crkva u vrijeme Valierove vizitacije bila posvećena Bogorodici jer se ne spominje proslava sv. Nikole 9. svibnja. Ona se tek javlja u analima don Krsta Ivanovića oko 1650. godine (Književnost Crne Gore od XII. do XIX. vijeka, Krsto Ivanović, str. 290.). Ivanović, među 16 katoličkih crkava u Budvi i blizjoj okolici, spominje crkvicu sv. Nikole na istoimenom otoku, kao i crkvicu sv. Nikole na rtu Platamona. Ovu crkvicu odnosno edikulu u kojoj je bio položen samo oltar spominje 1806. godine i Kojović u svojim Analima pod nazivom *del capitello s. Nicoló al di la della ponta de Plattamoni*. U njegovo vrijeme tamo se nije služilo, ali ima Budvana koji su tamo išli na Misu (Kojović, Anali, rukopis).

U nedavno pronađenom manjem broju dokumenata Budvanske biskupije iz XVII. i XVIII. stoljeća, u spisu pod nazivom Popis starih svečanosti Budve - *Nota delle feste antiche di Budua 1714* navodi se proslava 9. svibnja na Školju - *9. maggio veneratione di s. Nicoló al Scoglio di devotione* (Biskupski arhiv Kotor, Doecesis Buduensis miscellanea I.). U svojim dnevnicima Kojović ne navodi proslavu sv. Nikole na otoku, što znači da je ona u prvoj polovici XIX. stoljeća bila u ruševnom stanju. On 1808. godine piše da crkvi na Školju od davnina prijeti urušavanje - *da gran tempo in istato di crollare*. Proslava sv. Nikole 6. XII. u gradu je redovita i na njoj sudjeluju svi učenici (A. Kojović, Dnevnik).

Iz jedne relacije Antonija Giustiniana, koji je posjetio Budvu u srpnju 1575. godine, vidimo da je porušene gradske zidine obnavljao kotorski providur Zaccaria Salomone. Giustinian navodi da grad broji 543 duše od kojih 200 sposobnih za borbu *da fatti*. Savjetuje da republika pošalje novac za obnovu razrušenih zidina, a za ostalo ne bi preporučio drugi trošak - *sarrebbe ben necesario che se gli mandassero tanti denari, che bastassero a rifare le mura che sono state rovinare, ma nel resto non consiglierei altra spesa* (Documenti storici sull'Istria e la Dalmatia raccolti e annotati da V. Solitro, in *Manuale del Regno di Dalmatia per l'anno 1873* compilato dal Luigi Maschek, str. 79.). Dužd Aloysius Mocenigo 1573. godine za obnovu budvanskih zidina stradalih u napadu Turaka na grad 1571. godine šalje dvije tisuće dukata (Statuta et leges civitatis Buduae, str. 74). Sredstva nisu bila realizirana ni 1577. godine (Idem).

Blagdan prijenosa relikvija sv. Nikole u Bari, u puku poznat i kao proljetni sv. Nikola, u liturgijski kalendar uvrstio je papa Urban II. 1089. godine kada je nakon dvije godine od prijenosa položio moći ovoga sveca u kriptu malo kasnije podignute veličanstvene bazilike sv. Nikole - *Splendissima ac magnifica*. Grad je tada (već 1071.) bio u rukama Normana koji su protjerali bizantsku vlast. Negdje u to isto vrijeme grad Salerno dobiva moći sv. Mateja (1080.), a Bari sv. Sabina (1091.) koji je uz sv. Nikolu zaštitnik grada. Grčka Crkva, za razliku od ruske, nikad u svoj kalendar nije uvela blagdan prijenosa svetog Nikole, premda nijedan prijenos relikvija u povijesti Crkve nije bio dokumentiran na internacionalnoj razini

kao prijenos sv. Nikole. U jednoj buli Papa Paskval II. ovaj prijenos naziva poznatim u cijelom svijetu. Ruska Crkva svetkuje ga još od mitropolita Efrema 1092. godine jer u njoj još nije tada zaživio raskol (šizma) iz 1054. godine (Dr. Ivan Marković, Slaveni i pape, I. dio, str. 208.). Srpska Crkva prihvatila ga je znatno kasnije pod utjecajem ruske Crkve i pod pritiskom srpskih careva koji su bili zavjetni sv. Nikoli u Bariju i njegovu crkvu, poput Stjepana Uroša III., darivali skupocjenim liturgijskim predmetima. U Bariju se 1092. na poziv Pape Urbana II. sastao koncil pred moćima sv. Nikole - *Apud Barum ante corpus beati Nicolai* (Michele Bacci, *S. Nicola splendori d'arte d'Oriente e d'occidente*), koji je trebao ujediniti zapadnu i istočnu Crkvu poslije velike šizme.

Malo je koja od 16, poznatih nam, budvanskih katoličkih crkava preživjela pod krovom više od pola stoljeća. Od svih je najviše stradavala ona na Školju. Rušili su je čudi vremena, prirode i čovjeka, kao da su bili njezin zakleti neprijatelj. Stoga, sasvim razumljivo zvuče riječi budvanskog apostolskog vikara Bernarda Leonija kada 1716. godine piše - *Budua città povera di temporal fortune* - Budva je grad siromašan zemaljskom srećom (BAK, Dioecesis Buduensis Miscellanea I.). Grad su čuvali građani, božanstva i zidine, one antičke kiklopske još danas u nekom detalju sačuvane i vidljive, pa sv. Ivan i Bogorodica, S. Maria in Puncta, te njegov iz predmlećakog i mletačkog vremena fortifikacijski sustav. Školj i njegovu, poput sipine školjke, bijelu crkvicu čuvao je i sačuvao sv. Nikola - *terra marique gloriosus* - na kopnu i moru slavan.

PRIČA O MUŠ(U)LJAMA

Piše:
Mašo Čekić

Usklopu mediteranske i crnogorske kuhinje prepoznatljiva je bokeška kužina kao čaroban spoj primorskog i kontinentalnog načina pripremanja hrane pri čemu je jedinstvenom čini

Ljubav Bokelja prema školjkama traje više od pet milenijuma – Vaši recepti stare bokeške pjatance na stranicama Hrvatskog glasnika –

upotreba velikog broja jestivih i začinskih trava.

Od obale do vrhova planina što se uzdižu iznad Boke Kotorske, gotovo svaka biljka je ljekovita i upotrebljiva u kuhinji. Još je 1624. godine Timotej Cizila u „Zlatnom volu“ skrenuo pažnju na obilje „ljekovitog bilja i rijetkog korjenja, koje se u tolikim količinama nalazi na veoma malo mjesta u svijetu“.

U tim travama je miris i ukus bokeške kužine bez obzira da li se kuhaju kao povrće, stavljaju u jelo kao svježi ili sušeni začini ili su tek samo stočna hrana. Bokelji su, u minulim vremenima, što su ostavila pečat na sve u Zalivu pa i licima ljudi, upoznali kulture drugih mediteranskih naroda ali i

onih dalekih, putujući i trgujući morima svijeta.

Što su Bokelji propustili, u Boku su donijele vojske i vojskovođe, izbjeglici i stradalnici, putnici i trgovci. Među darovima uvijek je, pod nepcem i u sjećanju stizao i miris dalekih kužina. Dio tih mirisa zauvijek je ostao, stopio se sa mirisima Boke i onih ranije otkrivenih i prisvojenih mirisa egzotičnih krajeva. Tako su se stvarale delicije naše kužine.

Bog je Boki Kotorskoj podario i ona divna čuda stvarana u sudaru primorske i planinske klime u njedrima i na padinama Orjena i Lovćena, slanu rosu luštičku i grbaljsku, obilje iz plave žitnice, masline, lozu i agrume, dosta sunčanih dana i dovoljno vlage te

vrijedne ruke Bokeljki i Bokelja koje su ispisale istoriju bokeške kuhine.

Nema te istorije u knjigama i starim zapisima: zapisana je u sjećanju i na bokeljskim trpezama.

A vrijeme je uvijek i nevrijeme, ako mu ne doskočimo.

Valja zapisati stare recepte.

Valja nastaviti djelo zaljubljenika u bokešku kužinu koji su zadnjih godina štampali više kuharskih knjiga sa bokeškim recepturama. Autori su nas zadužili, dugujemo im zahvalnost kao pionirima bokeške pisane gastronomije.

No, nije zapisano sve i zato nam valja dalje.

Nadamo se da ćete pomoći našu zamisao slanjem starih recepata iz Vaše kuhine, iz notesa majke, babe ili dalekog rođaka koji je plovio kao „mali od kuhine“...

Stranice „Bokeške pjatance“ su Vaše.

Adresu znate: Hrvatski glasn timer, Zatvoreni bazen, Škaljari – 85330 Kotor ili E-mail: hgd-kotor@t-com.me

Priče o bokeškim pjatancama počinjemo onom o mušuljama ili mušljama.

Pola Zaliva govori o mušuljama, ona druga polovina o mušljama. A što nama nije dvostruko i trostruko kada smo vični i injulo uduplati!

Zovite je kako hoćete (ima ona još imena i naravno latinsko), ali njeno prvo ime nije ostalo zabilježeno. Kako su je zvali Bokelji u neolitu, prije više od 5.000 godina?

Tada, zapravo, počinje ljubav Bokelja prema školjkama.

Mušulje i druge školjke vadili su, sakupljali i brali u moru i priobalju pa nosili u svoj dom – bokeške pećine. Zahvalnost za ovo saznanje i dokaze da su Bokelji u to doba ribali čak i sa mrežama, makar to bile primitivne stajace (ogradne) mreže, dugujemo don Graciji Brajkoviću koji je

otkrio i istražio pećinu Spila iznad Perasta.

Ljubav prema školjkama prastanovnici Boke iskazali su i u primitivnom umjetničkom izrazu: otiskivali su školjke u glinene posude, pa su tako prve bokeške teće i lonci bili dekorisani!

Najstariji bokeški recept za pripremanje mušulja (pretpo-

stavljam da su naši pra – preci najčešće jeli mušulje kao najbrojniju vrstu školjki) sigurno je bio vrlo jednostavan: otvoriti i pojesti!

Mnogi to rade i danas posebno oni koji vole čiste mirise i ukuse i ništa što dolazi iz mora ne začinjavaju mnogo.

U svakom slučaju, broj tradicionalnih recepata sa mušuljama u Boki Kotorskoj nije

veliki. Mušulje se spremaju jednostavno, brzo, bez puno dodataka često na obali, tamo gdje su izvađene iz mora.

Priča o mušuljama danas je drugačija: najčešće stižu iz plantažnog uzgoja (hvala Bogu na tome jer smo im prirodna staništa gotovo uništili), a pripremaju se na brojne načine.

Koliko god recepta danas mogli prikupiti sa mušuljama, ipak je, po mom mišljenju, prednost na strani salate, buzare, rižota i paštašute sa mušuljama.

PREDJELO OD MUŠULJA

Mušulje dobro očistiti, ukloniti „bradu“ i isprati pa ih staviti u teču, bez vode. Poklopiti i ostaviti na vatri nekoliko minuta, dok se ne otvore. Meso ostaviti u jednoj polovini školjke (drugu baciti) i složiti na gvantijeru pa zaliti marinadom.

Marinada: maslinovo ulje, ostac, papar, usitnjeni česan, sok i koricu limuna dobro ubatiti i zaliti mušulje. Ostaviti par minuta da mušulje upiju sokove i poslužiti.

SALATA OD MUŠULJA

Očišćene i oprane mušulje staviti u teču, poklopiti i na vatri pustiti da se otvore. Iz školjki izvaditi meso, staviti ga u terinu i zaliti maslinovim uljem i sokom od limuna ili sa malo domaćeg osta. Posuti nasjeckanim česnom i petrusinom pa popapriti. Lagano promiješati i poslužiti.

BUZARA OD MUŠULJA

Dva kila očišćenih i opranih mušulja staviti u teču, dodati decilitar maslinovog ulja, ci-

karu bijeloga vina, pet – šest špica česna luka, balicu sjeckanog petrusina i papar. Poklopiti, pustiti da se mušulje otvore i kuvati nekoliko minuta dok vino ne ispari. Preko mušulja posuti šaku prezle ili gratanog koromana, lagano promiješati i poslužiti.

PS: prema normativima ovo je količina za četiri persone. Praksa zbori: uduplaj!

RIŽOT OD MUŠULJA

Očistiti, oprati i na vatri otvoriti dva - tri kila mušulja, pa meso odvojiti od školjki.

U posebnoj teći šufigati dvije manje glavice kapule pa kada užuti dodati 5 špica sjeckanoga česna i mušulje. Šufigati nekoliko minuta pa dodati ožicu konzerve, balicu sjeckanoga petrusina, pola čikare vode i pola čikare bijeloga vina, mrvu soli i papar. Kuhati desetak minuta pa dodati kvarat opranog oriza. Nastaviti kuha-

nje i po potrebi dodavati tople vode. Gotov rižot posuti gratanim slanim sirom.

PAŠTA SA MUŠULJAMA

Očistiti, oprati i na vatri otvoriti dva kila mušulja. U posebnoj teći šufigati isjeckanu čipulu pa kada zažuti dodati četiri špice isjeckanog česna i četiri štrukane pamidore. (Pamidoru opariti vreloom vodom, očistiti i isjeckati pa kroz pašabrod pasirati. Zamjena je sjeckana pamidora iz konzerve ili sos od pamidore). Kuhati desetak minuta pa dodati mušulje. Lagano izmiješati i nastaviti kuhanje još dvadesetak minuta pa dodati sjeckanu balicu petrusina.

Posebno skuhati paštu po izboru, procijediti je i isprati hladnom vodom. Toč od pamidore i mušulja prelići preko pašte, promiješati i posuti gratanim sirom.

Pet ljepotica Orient Linea

Jedan od najvećih putničkih brodara svijeta, britanski Orient Line često je u programima kružnih putovanja između dva svjetska rata ticao Kotor i Dubrovnik. Njegovi brodovi kao što su ORONSAY, ORION, ORONTES, ORFORD, ORCADES ili ORSOVA redovito su ovamo dovodili velike skupine putnika. Prvi je ovamo doplovio ORONSAY 22. srpnja 1924. a cijeli je ovaj obimni međuratni turistički program zaključio ORION 31. kolovoza 1938. godine.

U drugoj polovici dvadesetih godina prošloga stoljeća Orient Line je u domaćim brodogradilištima naručio izgradnju pet brodova blizanca namijenjenih održavanju redovnih putničko-poštanskih pruga prema Australiji i Novom Zelandu. Tako su kao na nekoj tekućoj vrpci sa navoza porinuti u more ORAMA (1924.), ORONSAY (1925.), OTRANTO (1926.), ORFORD (1928.) i ORONTES (1929.). Povremeno su poduzimali i kružna putovanja u kojima su svi, osim ORAME, redovito uplovljavali u Boku kotorsku.

ORFORD

U australskom je Sydneyu 19. ožujka 1932. prigodom svečanog otvaranja čuvenog željeznog lučkog mosta (Sydney Harbour Bridge) upriličena i velika smotra vojnih, transportnih i putničkih brodova. Predstavljajući tadašnje prestižne krunske preookeanske linere, u svoj svojoj raskoši, iz Southamptona je tada doplovio i brod ORFORD. Naravno, pojava impozantne i nadasve moderne novogradnje morala je među brojnim mnoštvom ushićenih posjetitelja izazvati najveću moguću pozornost.

Ova kratka crtica iz života jednog od brojnih transoceanskih linera, koji su strateški povezivali Veliku Britaniju sa njenim krunskim kolonijama, dovela nas je do navoza brodogradilišta Vickers-Armstrong Naval Construction Works u engleskom Barrow-in-Furnes sa kojih je 27. rujna 1927. za Orient Steam Navigation Company (Orient Lines) porinuta u more novogradnja 627, tom prigodom krštena imenom ORFORD. U putničkom i poštanskom prometu ovaj velebni brod se je 13. listopada sljedeće godine zaputio na svoju prvu redovnu plovidbu iz Londona prema Australiji i Novom Zelandu. Imao je 19.941 GT, bio dug 193 metra a pogonom je dvaju parnih turbina ukupne snage 20.000 KS razvijao brzinu od 18 čvorova. Mogao je prihvatiti 520 putnika u prvom i 1160 putnika u trećem putničkom razredu.

ORFORD je bio četvrti u nizu pet istovjetnih brodova, isporučen nakon blizanaca ORAMA (1924.), ORONSAY (1925.) i OTRANTO (1926.) te prije ORONTES-a (1929.). Svi su oni u povremenim stankama

PUNCH, OR THE LONDON CHARIVARI — MARCH 7, 1928.

ORIENT LINE CRUISE
BY 20,000 TON S.S. "ORFORD", 13TH APRIL
TO PALMA, SICILY, ATHENS, DALMATIAN COAST TOWNS,
VENICE, CORFU, ALGIERS, Etc.
28 Days Cruise. — Fare from 50 GUINEAS
Programme of Cruises on application to
Managers: ANDERSON, GREEN & CO LTD, 5, Fenchurch Avenue, London, E.C.3.
Branches: 14, Cockspur Street, S.W.1. and 1, Australia House, Strand, W.C.2.

dalekih preookeanskih putovanja poduzimali i turistička kružna putovanja po Karibima, Baltikom i norveškim fjordovima ali i Sredozemljem kada bi redovito posjećivali Kotor i Dubrovnik. ORFORD je tako ukupno deset puta posjetio Boku kotorsku, prvi put 24. travnja 1928. na svom promotivnom kružnom putovanju pred redovne plovidbe koje će kasnije poduzimati prema Australiji i Novom Zelandu. Najesen iste godine se je ponovo vratio u rujnu da bi nakon jednogodišnje stanke doplovio 19. svibnja 1930. sa 417 putnika i 379 članova

posade te 18. rujna sa 350 putnika i 413 članova posade. Sljedećih godina ukupno dolazi u još šest posjeta, posljednji put 24. svibnja 1934.

Na kružnim putovanjima su turisti bili smješteni u luksuznim kabinama prvog putničkog razreda koje su, za tadašnje prilike, bile izuzetno komforno opremljene jer su sve imale prozore ili okna a veliki broj njih čak i - vlastiti sanitarni čvor.

Početkom Drugog svjetskog rata ORFORD je u studenom 1939. rekviriran za potrebe britanske ratne mornarice i preuređen u vojni transportni

Orford uplovljava u kotorsku luku

Orford nadomak Prčanja

brod. Iznajmljen je francuskoj Vladi za prijevoz vojnika iz Madagaskara prema domovini a potom natrag prema Mambasi, ali su ga prigodom prvog uplovljenja u luku Marseilles 1. lipnja 1940. napali iz zraka lovački bombarderi njemačke Luftwaffe. Teško oštećeni ORFORD je zahvatio katastrofalni požar pa ga je zapovjednik Norman Savage namjerno nasukao uz obalu. U olupini broda smrtno je stradalo 14 članova njegove posade. ORFORD je tek 1944. improvizirano osposobljen za tegalj prema talijanskoj Savoni gdje je do kolovoza 1947. potpuno razrezan u staro željezo.

Zanimljivo je da se kapetan Savage jedva nekako zadnjim brodom iz okupirane Francuske uspio preko Bordeauxa prebaciti do Engleske gdje je odmah preuzeo zapovjedništvo nad brodom blizancem ORONSAY. U napadu talijanske podmornice ARCHIMEDE Savage je ponovo 1942. doživio brodolom kod obala Zapadne Afrike. Tako je i ORONSAY poput ORFORDA potonuo ali se zapovjednik sa većinom ukrcanih vojnika i članova posade još jednom uspio sretno spasiti.

ORONTES

Izgleda da je 1929. u Dubrovniku i Kotoru bila godina dolazaka velikih transatlantičkih, koji su privremeno napuštali svoja preoceanska putovanja da bi otplovili na svoja rijetka krstarenja istočnim Mediteranom. Tako se ispred Kotora te godine našao i golemi ORONTES koji je svojom impresivnom pojavom morao u srcima njegovih stanovnika izazvati veliko ushićenje. Bio je to zapravo drugi brod istoga imena kojeg je u svojoj floti nekoć posjedovao britanski

Orient Line. Ime je dobio po rijeci Asi, antičkoj Orontes, koja izvire u Siriji a u Sredozemlje se ulijeva u južnoj Turskoj.

ORONTES je kao novogradska 637 porinut u more 27. veljače 1929. u brodogradilištu Vickers-Armstrongs Barrow-in-Furness a na prvo je putovanje, i to kružno na kojem je posjetio Dubrovnik i Kotor, otplovio 5. rujna iste godine. Ovo krstarenje inače nije bilo planirano, ali je do njega došlo zbog kvara na brodu ORMONDE. Na njegovo je mjesto uskočio novi brod koji je tako na najbolji mogući način uspio odraditi i probnu vožnju. Bio je to brod od 20186 GT i duljine 202 metra, kojem su moćne Parsons parne turbine ukupne snage oko 20 tisuća KS omogućavale brzinu od 18 čvorova. Na svojih je pet putničkih paluba mogao smjestiti 500 putnika u prvom i 1123 putnika u trećem razredu o kojima se brinulo 460 članova posade. Sa brodovima blizancima iz iste serije imenom ORAMA, ORONSAY, OTRANTO i ORFORD iz Londona (Tilbury) je održavao poštansku liniju za Australiju tičući Melbourne, Sydney i Brisbane. Tek je povremeno plovio i na kružnim putovanjima. Na jednom od njih, krstareći između grčkih otoka i turske egejske

Orontes

Orontes pred Dubrovnikom

obale, nasukao se 1934. bez većih posljedica kod povijesnog mjesta Gallipoli na ulazu u Dardanele.

Početkom Drugog svjetskog rata, ORONTES je rekviriran za potrebe britanskog Admiriteta i preuređen za smještaj oko 4000 vojnika. Uz brojne Transporte vojnih potencijala sudjeluje i u savezničkim iskrcavanjima 1942. u Sjevernoj Africi te 1943. na Siciliji i kod Salerna. Sljedeće godine odlazi na Daleki istok gdje sudjeluje u brojnim pomorskim operacijama za osvajanje Japana. Nakon što je preplovio preko 800 tisuća kilometara i prevezao oko 125 tisuća vojnika

otpušten je u travnju 1947. iz vojne službe, te je nakon kompletnog preuređenja ponovo slijedeće godine zaplovio na emigrantskoj liniji za Australiju do luke Sydney. U daleko boljem komforu sada je njime moglo putovati 502 putnika u prvom i 618 u turističkom razredu. Već je 1953. ponovo preuređen za prihvati ukupno 1372 putnika u jedinstvenom turističkom, zapravo emigrantskom razredu.

Nakon što je koncem pedesetih godina prošlog stoljeća zračni prijevoz preuzeo primat u međukontinentalnom putničkom transportu, ORONTES je završio svoje veoma

uspješne plovidbe pa je u veljači 1962. konačno umirovljen i rasporemljen. U ožujku iste godine je za 282 tisuće funti prodat u Španjolsku pa je do konca godine u Valenciji razrezan u staro željezo.

ORONSAY

ORONSAY je kao novogradnja 500 sagrađen u brodogradilištu John Brown Clydebank. Imao je 20.043 GT, bio dug 201 metar a snagom dvaju parnih turbina ukupne snage 20.000 KS plovio je brzinom od 18 čvorova. U dva putnička razreda mogao je prihvatiti ukupno 1836 putnika. Na svoju prvu preokooceansku plovidbu zaputio se je iz Londona 7. veljače 1925. prema australskim lukama Melbourne, Sydney i Brisbane.

Poput svih ostalih članova ove velike petorke, Orient Line je često upošljavao i ORONSAY u organizaciji svojih brojnih turističkih kružnih putovanja u kojima je često navraćao u Kotor i Dubrovnik, prvi put po samoj primopredaji već 1925. Lokalni tisak je prigodom njegove posjete 21. rujna 1926. zabilježio da je pod zapovjedništvom kapetana A.L.Ouseusa s njim doputovalo 493 putnika i 370 članova posade te da je „...na njemu neopisivi luksuz.“ ORONSAY se vraća i sljedeće dvije godine, čini potom dvogodišnju stanku i dolazi 16. svibnja 1931. sa 288 putnika i 378 članova posade. Posljednji put ovamo dolazi 18. lipnja 1934. i više se nikada nije vratio.

Početkom Drugog svjetskog rata ORONSAY je 1939. rekviriran za potrebe vojnih transporta. U napadu njemačke Luftwaffe 17. lipnja 1940. teško je oštećen na sidrištu ušća rijeke Loire, ali je zapovjednik Norman Savage, koji je pred samo dva tjedna već do-

ORONTES, Indijski ocean, 1958.

Oronsay

živio istu sudbinu sa brodom blizancem ORFORD, ovaj put uspio spasiti brod, preuzeti preživjele sa potonulog broda LANCASTRIA i unatoč potpunom uništenju komandnog mosta, uz pomoć jedne pomorske karte, džepnog kompasa i sekstanta dovesti ga u sigurnost izvan dometa njemačkih bombardera.

U plovidbi Atlantskim oceanom, 500 morskih milja jugozapadno od Freetowna, napala

ga je 9. listopada 1942. i prvim ispaljenim torpedom, koji je raznio strojarnicu, potopila talijanska podmornica ARCHIMEDE. Zapovjednika Normana Savagea, njegovih 281 člana posade, 15 topnika i 25 pilota RAF-a spasio je britanski razarač HMS BRILLIANT te ih iskrcao u Freetownu. Ostalih 37 članova posade, jednog topnika i 25 pilota RAF-a je nakon pet dana bespomoćnog plutanja spasio francuski rat-

ni brod DUMONT D'URVILLE, prebacio ih u Dakar gdje su završili u zarobljeništvu kvi-
slinških vojnih postrojbi Vla-
de u Vichy-ju. U potapanju
ORONSAY-a život je izgubilo 6
članova posade. Kapetan Sa-
vage je za izvanredno hrabro
i stručno obavljene ratne za-
datke dobio najviše britansko
kraljevsko odličje Reda Britan-
ske Imperije (Order of British
Empire).

OTRANTO

Jedan od Orient Line bro-
dova koji se u posjetama
Dubrovniku pridružio ovoj
impresivnoj floti bio je i
OTRANTO, elegantni liner sa-
građen 1925. kao novograd-
nja 619 u brodogradilištu
Vickers Armstrong u mjestu
Barrow-in-Furness. Bio je to
brod od 20026 GT, dug 200
metara koji je mogao primiti
572 putnika u prvom i 1114
putnika u trećem razredu.
Smještaj u trećem razredu je
preinačen 1935. za prihvrat
522 putnika u turističkom
razredu. Dvije Parsons parne
turbine proizvedene u istom
brodogradilištu ukupne sna-
ge 20000 KS omogućavale su
mu plovidbu brzinom od 20
čvorova.

OTRANTO je bio namijenjen
redovnim putničko-teretnim
i poštanskim prugama ali
i organiziranim turističkim
kružnim putovanjima, jedna-
ko kao i njegova prethodna
dva broda blizanca ORAMA i
ORONSAY. Isporučen koncem
prosinca 1925., zaplovio je 9.
siječnja 1926. na prvo puto-
vanje iz luke Tilbury prema
Australiji, usput tičući luke
Gibraltar, Toulon, Napulj,
Suez, Aden i Colombo.

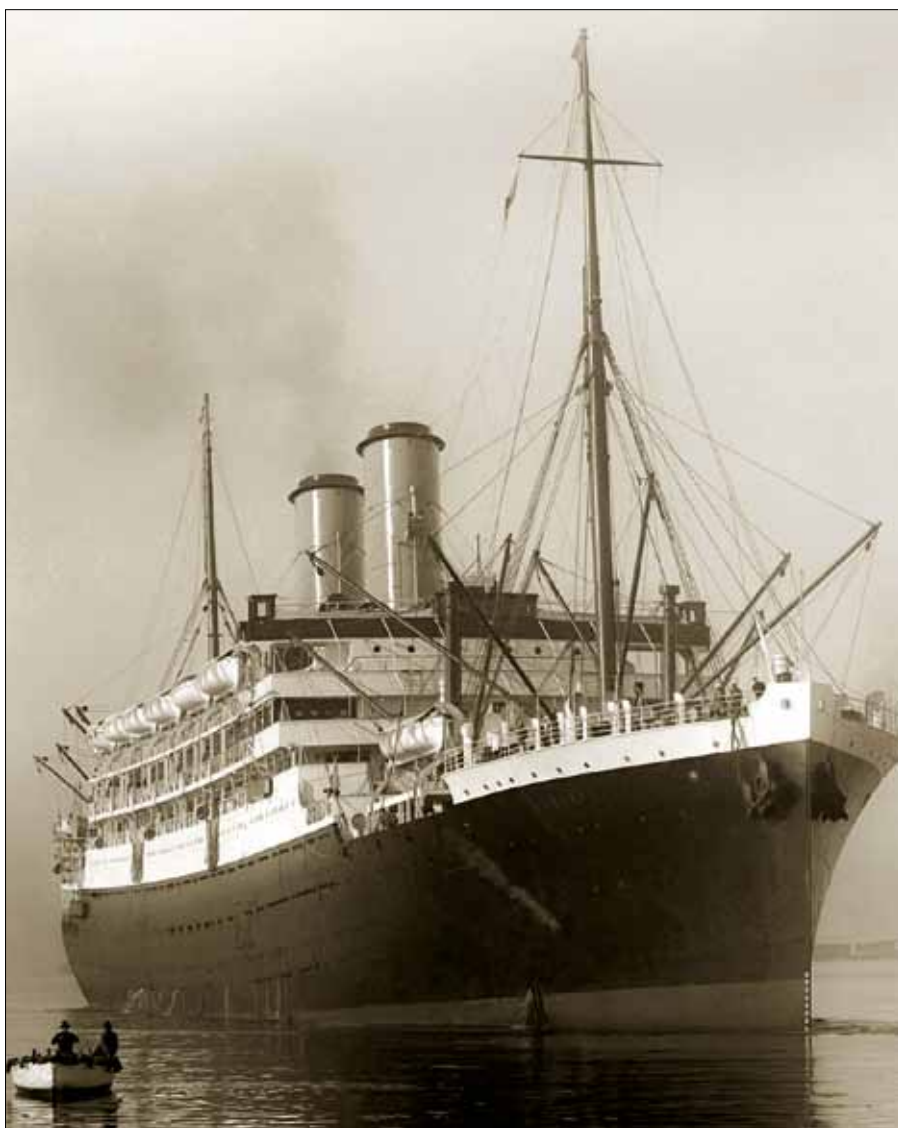
OTRANTO je uredno plovio
prema Australiji ali je zato u
kružnim putovanjima imao
nekoliko incidenata. Prvo je
1926. udario u obalu neda-

Oronsay

Otranto

Otranto

leko grčkog rta Matapan, potom se 1928. među norveškim fjordovima sudario sa japanskim putničkim brodom KITANO MARU te se 1936. nasukao u Dardanelima kod turskog Galipolja. Krstareći Sredozemljem dva je puta posjetio Kotor i Dubrovnik, prvi put 20. travnja 1927. godine sa 546 putnika i 372 člana posade. Ponovo dolazi 15. svibnja 1929. godine sa 452 putnika i 372 člana posade kada je, kako je zabilježio lokalni tjednik "Narodna svijest" "... zadimio put Palerma, a na odlasku pozdravio Grad i zviždanjem i pucnjavom". Neuobičajena pucnjava je znakovito označila i konačni oproštaj ovoga velikog broda od Dubrovnika i Boke kotorske.

Australska vlada je za potrebe prijevoza vojnika na europska ratišta rekvirirala OTRANTO u rujnu 1939. U novoj ulozi od tada sudjeluje u brojnim ratnim operacijama kao što su one u La Mancheu, u sjevernoafričkoj kampanji ili u savezničkim invazijama na Siciliji i kod Salerna. U Drugom svjetskom ratu OTRANTO je ukupno isplovio oko 350 tisuća nautičkih milja te prevezao preko 145 tisuća vojnika i mnoštvo vojne opreme.

U lipnju 1946. vraćen je Orient Lineu koji ga odmah šalje na kompletno preuređenje u brodogradilište Cammell Laird u Birkenhead. Od 1949. OTRANTO ponovo plovi sa 1412 putnika u jedinstvenom turističkom razredu prema australskoj luci Fremantle. Posljednji put je uplovio u Tilbury 3. ožujka 1957. nakon čega je konačno rasporemljen. Već je u lipnju prodan čeličarima British Iron and Steel Corporation u čijem je rezalištu u mjestu Faslane uskoro i završio u starom željezu.

Priče sa pižula... ili će se izgubila književnost na bokeškom dijalektu

Piše:
Neven Staničić

Ukom momentu je „pižuo“ kao arhitektonski vrlo „javan“ dio mobilijara od poštene domaće kuće, onomad u Boku, postao samo intimni kutak taraca i skriveni, kušinima ušuškani detalj novokomponovanih vikendica za „inostrane investitore“ (tvrd je kamen) i kad se uopšte počeo zidat uz skromna, ma i velelepna zdanja ovog područja, „nemojte me pitat“. Ja uopšte veoma malo znam o

pižulima. Sve se svodi na „zidić za sjedanje uz kuću“ (najbanalniji prevod), kojeg zovu i „barbakanom“, a može bit i zidana klupa, ograda šetnice, odnosno crkvenog „tamborja“ (što bi opet moglo bit dvorište), oli „gumna“. Sve u svemu, ne smije se brkat sa „parapetom“ (uz put), erbo dotična građevina nema naslon, što je opet najvažnija stvar kod pižula. Leđa ispravit i zgrijat. I još par riječi u vezi s' tim. Bez obzira što nisam blizak s' strukom o pižulima, tvrdim da je sunce bilo i ostalo jedan od presudnih uslova za njihovu izradu i svaki eventualni esej na tu temu bi počeo od njega. Naime, kako su pižuli po definiciji kameni, sama akumulacija ili još bolje, već akumulirana toplota u kamenu tajna su njihove popularnosti (makar, „prije kušina“). Drugi uslov mogo bi bit položaj, odnosno vidik s' dotičnog mjesta. „Belvedere sto posto“, oli „na more“, oli „na ljude“, ulicu. S' prvog stanovišta osobito su atraktivni u Februar i Oktobar mjesec (to su dva najljepša sunca u Boku ... „griju a ne biju“... uostalom... „od polovine marča- kučki ulad“), odnosno jutrom i sutonom.

Lako je provjerit. Ljeti su i noći na pižulu nezaboravne. Pižuli su tu i za svaku drugu potrebu (...i ćikaru i kupicu...) kao i žalost od kojih se život sastoji. Ostalo su priče. „Sekondi gušti“. Od njih je ostao i izraz o „obigravanju pižula“ kao dangubnoj raboti. Baš kao i danas kad su kafići u pitanju. Doduše, mnogi su se značajni dogovori i poslovi na pižulu sklopili, baš kao i odluke donijele. Prije kafana i skupštinskih klupa, pižuli su bili i mjesto zborova i dogovora. Oko gumna posebno. Tempa pasati. Zapravo vrlo malo nam je od toga ostalo... i tu se može „nazrijet“ problem. Makar kad je jezik u pitanju. Zauvijek smo uskraćeni za te „storije“. Te misli i ta dobacivanja, tu „slobodu govora“. Oću reć ništa nije ostalo napismeno. A od „priče“ između par ljudi se ne može napravi' književnost. I ne samo priča sa pižula, nego i iz (da oprostite) postelje, barke, berbernice, sa pokajanja, čega sve ne. Svih tih, na prvi pogled malih i intimnih mjesta i detalja od kojih uostalom i nastaje „lijepa literatura“.

Naravno, najlakše bi bilo osudit ljude što navodno nisu

pisali. Ali ne bi bilo tačno. Bockelji su pisali, itekako. I, ako uistinu ozbiljno želimo promisliti o tome, u obzir bi trebalo uzet par sledećih podataka. Prvo i osnovno, razliku između (narodnog) dijalekta i književnog jezika. Iz te razlike, kako je lijepo primijetio dr. Radoslav Katičić, razabire se cjelovitost i bogatstvo jednog jezika u kojoj se na jednoj strani, književni izraz stilizuje prema dijalektima, odnosno djelujući na širem prostoru, na njih povratno utiče u trajnoj dinamičkoj međuzavisnosti, u kojoj, dekapoto, pobjeđuje napisana riječ. (bup.) Što će reć'... ako je književni jezik stilizovan prema dijalektu, dijalekti se vremenom oblikuju pod uticajem književnog jezika, kojim se služe i kojim žive njegovi govornici! A ko su bili, i o čemu su „govorili“ bokeški govornici. Za potrebe ovog sažimanja („preseći ka poenti“) dopustit ću „luksuz“ i preskočiti sva značajna imena svog vremena, koja su se u pravoj i realnoj književnosti na području Boke služila latinskim i italijanskim jezikom. „Zaboravićemo“ i u to vrijeme moderne, uslovno rečeno, više evropske a manje domaće teme, koje su obrađivali u svojim djelima, takođe i ko ih je uopšte znao i mogao čitati (članove „Akademije rasvjetljenih“, koja je opet u duhu vremena u baroknom Kotoru okupljala lokalne pjesnike, erudite i filozofe), a... prisjetiti se, o čemu i kako se preporučalo pisat' i zborit' za nauk običnom malom pučkom čovjeku, onom sa

pižula: „na način lašnji, koji bi razumjela djeca i oni, ne posebno učeni“... kako je to lijepo primijetio Antun Nenadić. Sama ideja nije bila originalno „domaća“, ali akteri i potrebe jesu. Prije svega religijske. Konačno, dešavao nam se globalni pokret, a gotovo po definiciji i mnoge velike svjetske književnosti začete su upravo prevodima - Bibilije. Dunkve, bez obzira na napisano „na slavlanskom“ (primjer Jerolima Pime) i prije sprovođenja „duha“ i odluka Tridentskog koncila, kojem je prisustvovao i doprinio doktor filozofije i teologije, ideolog kongregacije za propagandu vjere, nadbiskup barski i primaš Srbije Andrija Zmajević, njegovo pisano djelo, spominjali smo ga već u ovom serijalu („Ljetopis crkveni“, „Boj Peraški“, „Slovinskoj dubravi“ itd.), a posebno propovjedi „na narodnom“ koje (na žalost) nisu sačuvane, ali se pominju u zapažanjima i pamćenjima savremenika, ostavili su neizbrisivog traga i uticaja na dalji razvoj književnog opusa na jeziku ovog područja. Nedvojbeno je začeta simbioza lokalnog i šireg jezičkog izraza, sa uticajima preostalaih „adrijatizama“ (posebno dubrovačkog), ka formiranju jezika („slavenski jezik mili“, kako bi rekao Živo Bolica-Kokoljić) kojeg smo kasnije, baš kao i književnosti na njemu nazivali imenima primjerenim istorijskim zakonitostima. Danas su to hrvatski, srpski, crnogorski itd. Ne treba prenebjegnuti ni izražen uticaj usmenog stva-

ralaštva na formiranje jezičkog izraza, baš kao što se po pravilu zaboravlja, ili ne zna, da je upravo na području Boke krajem 17. stoljeća nastala i sačuvana prva zbirka narodne poezije u Slovena uopšte (Peraška zbirka, od 130 narodnih pjesama, „bugarki, lirskih, počasnica i popijevki od kola“), kojoj ne pamtimo autora, ali znamo prepisivača Nikolu Đurovića, pomorca, ratnika i brodovlasnika. Već početkom 18-tog, narodno pjesništvo i definitivno ovdje prelazi u pisane zbirke (Nikola Burović i Julije Balović), a formiraju se i autori (Ivan Krušala), koji pišu „na narodnu“.

Dakle, kao malo će u regiji ispreperetali su se jezički uticaji u formiranju, opšteg pojma kojeg zovemo književnošću. Bokeški doprinos, kao da nije imao ko da fali, baš kao ni junaštvo. A upravo pomenuti Balović je u prvom dijelu svoje Peraške hronike lijepo zapisao, da je sam Perast „svijetu dao više lica koja su umakala mačeve u krv, negoli pero u mastilo. „Nije lošeg ni toga se prisjetit'. Tek da se zna što su bili prioriteti.

Velike teme, globalna kretanja i sentimentali koji su ostali na italijanskom. To nam je rezultat domaće književne muke. U međuvremenu, po pižulima nam se sve više vuču furešti, a i mi smo se akomodali na druge strane, đe je prioritet poznavanje engleskog!? Tako da će bit, da se više od ovoga nije ni moglo.

KOTORSKI ORIĐINALI - GALIOTI I ŠKERCI (11)

Kotorski oriđinali, galioti i boemi bili su ljudi dobrog srca i plemenite duše, bistrog uma i oštrog jezika, koji su na svakovrsne izazove odgovarali na originalan, ali uvijek duhovit način. Bez oriđinala i inače bogata prošlost Kotora bila bi siromašnija. A oni su se, opet, mogli roditi i opstati samo u kotorskom ambijentu. Bili su iskričavi. U najtežim trenucima nisu propuštali prigodu da se našale, na svoj i tuđi račun, da sve okrenu na onu ljepšu „stranu“. Njih više nema, ali njihove šale još uvijek žive.

Priradio:
Dario Musić

MARTIN SELAK – VERDURA

Martin Selak dobio je nadimak Verdura jer je prodavao zeleniš – verduru na kotorskoj pjaci. Bio je to čovjek, kako kažu, posebnog kova i još za života zagonetna ličnost. Susjedi su jedino znali da je plovio na brodovima Barbarovića... Vjerovao je da je rođen pod sretnom zvijezdom jer je pet puta preživio brodolome na moru. Nije govorio na kojim je brodovima plovio, čime se tamo bavio, odakle je došao u Boku, zašto je tu ostao i kako je došao do velikog kompleksa zemljišta u Dobroti, uz obalu, gdje su sada stambene zgrade Jugooceanije.

Ljudi ga pamte kao marljivo-ga čovjeka koji je dobro znao dvije stvari: kako da mu povrće dobro rodi i kako da dođe do para za piće. Govorio je: „Bez zraka se može, ali bez vina ne!“

U trgovini se služio raznim smicalicama i lukavštinama. Znao je otići na pjacu poslije 12 sati i kupiti po najnižim cijenama robu koju su seljaci trebali baciti samo da je ne bi vraćali kući. Zatim bi je, na samo njemu poznat način, osvježio i sljedećeg dana prodavao tvrdeći da je upravo ubrana. Preprodavao je staru robu: cipele, posuđe, alat... Kada bi mu netko rekao da ima visoke cijene, Martin bi podigao taj artikl iznad glave i zakleo se: „Tako mi Boga velikoga, više mene stoji!“ I tako se nije pogrešno zaklinjao. Djelovao je uvjerljivo pa bi građani,

nakon zakletve, kupili robu. Za to vrijeme Martin se tajanstveno smješkao novoj žrtvi...

Na pjaci, za tezgom, Martin je imao zanimljivih susreta. Došla je jedanput, tako, kod Martina u kupnju mlada djevojka u kupaćem kostimu. Iako zašao u godine, on ju je sa zanimanjem, pažljivo promatrao. Uхватила djevojka njegove „sumnjive“ poglede i pitala ga zašto je gleda kao da nikad nije vidio ženu.

Martin se brzo snašao i rekao: „Nagledao sam se divnih žena dok sam navigavao. Sada ne gledam zbog toga što vi mislite, nego mislim odakle ćete izvaditi novčanik da mi platite...“

Selak je živio u maloj kame-noj kućici sa samo dvije prostorije, a sagradio ju je koristeći kamen neke srušene kuće u

Kotorska pjaca u Martinovo vrijeme

krugu kotorskih zidina. S njim je živjela tiha i mirna File. Nikada nitko nije saznao jesu li bili zakonito vjenčani. U stare dane usvojili su žensko dijete. Martin je kasnije sagradio dvije barake u Dobroti na svom imanju, gdje je držao verduru, kokoške i koze.

PLAKALI SU ZBOG MUNIDE

Kada bi popio, a često je bio pod „gasom“, Martin je govorio i o dogodovštinama dok je bio pomorac. S nostalgijom se sjećao tih za njega lijepih dana mladosti. Pričao je i o klincima koji bi došli kod njega da ih časti suhim smokvama. Govorio je da je njegovo životno geslo bilo: „Zakini od usta i daj sirotinji, Bog će ti višestruko vratiti.“ Tako se i ponašao.

Često bi u njegovoj kući dobio ručak i našao prenočište poneki lutalica – prosjak. Čuli smo od barbe Hata da su ga, dok je bio mornar, svi volje-

li na brodu - od običnih marinaja, noštroma, timunjera do kapetana. Kasnije je govorio da mu je bilo najteže kada se posljednji put spuštao niz brodske skale. Nakon pauze šeretski bi dodao: „Neki su me morali posebno žaliti: to su oni kojima sam ostao dužan munidu! Nisu plakali za mnom, nego zbog munide...“

Došla je talijanska okupacija. Područje oko Martinovih baraka bilo je opasano bodljikavom žicom i tu je izgrađen talijanski logor. Više nije mogao uzgajati povrće. Počeo je trgovati mačkama, ali ih uskoro nije imao gdje nabavljati. Sve su stradale. Preko tajanstvene veze kod Martina su počele dolaziti prostitutke. Zahvaljujući Talijanima posao je dobro išao. Sjedio je ispod debele murve i pio rakiju. Ljudi su ga opominjali da se ostavi pića jer će uživanje morati platiti životom. Na to bi im odgovorio: „Znam da će mi skratiti život, ali sada barem sve vidim duplo!“

Uskoro je bio kraj okupacije. Martin je morao polagati ispit za trgovca jer mu je bila potrebna diploma da bi dobio mjesto na pjaci. Mislio je da će lako dobiti diplomu jer je vjerovao da više zna od mnogih „orsa dela montanja“ koji su s njim polagali. Članovi komisije, Kotorani, dobro su ga poznavali i htjeli su pomoći tom galiotu. Predsjednik komisije pitao ga je: „Reci mi, Martine, kada je umro Njegoš?“ Martin se zbunio i odgovorio: „Vjerujte mi, nisam znao da je umro, a da sam znao bio bi' mu pošao na sprovod!“ I Martin je položio.

I danas se poneki stari Kotoranin kada prođe pokraj zgrada Jugooceanije u Dobroti, pokraj mora, sjeti onih dviju Martinovih baraka koje su se nalazile na tome mjestu i dobrih ljudi Martina i File Selak, koja bi uvijek djeci davala po kocku šećera i pokoju smokvu. Martin bio im govorio: „Jedite, dragi tići... znam ja što je glad.“

Priredio:

Jovan J. Martinović

1419.g.

25. jula, u Veneciji:

- # **Senat** dva puta glasao o zahtjevu Kotor za **patronat**.

1420.g.

mjeseca marta:

- # Knez Kotor **Marin Bazilijev Bizanti**.

mjeseca aprila:

- # Knez Kotor **Drago Markov Drago**.

mjeseca maja:

- # Knez Kotor **Nikola Petrov Glavati**.

mjeseca jula:

- # Knez Kotor **Pavle Bučov Buća**.

mjeseca septembra:

- # Knez Kotor **Nikola Marinov Buća**.

2. februara, u Kotoru:

- # Po odluci kneza, sudija, Velikog i Malog vijeća kotorski poslanik, kancelar **Antonio de Pukcio**, treba da ponudi grad Veneciji.

15. marta, u Veneciji:

- # Senat izdaje ispravu o predaji Kotor, po kojoj će Mlečani **Alban Baduario** i Marin Rosi primiti grad, a u Kotor se upućuje notar **Zuan de Luksija** radi ratifikacije.

31. marta, u Kotoru:

- # Knez Kotor **Marin Bizanti** sa sudijama **Nikolom Bolica**, **Ivanom Tripunovim Buća** i **Tripunom Jakovovim Paskvali** te članovima Tajnog vijeća **Pavlom Bučovim Buća**, **Nikolom Pasa-rom**, **Andrijom Bolica** i **Ivanom Tripunovim Drago** primilo akreditive i predlog ugovora.

1. aprila:

- # Veliko vijeće od **102** vlastelina na predlog novog kneza **Draga Drago** i Tajnog vijeća dalo mletačkom notar **Zuanu de Luksija** dopunske uslove za predaju:
 - a. Zastava Svetog Marka podići će se tek poslije žetve;
 - b. Venecija neće nikome predati grad;
 - c. Priznaju se dugovi od 10.000 dukata.

13. maja:

- # **Tajno vijeće** ratifikovalo ugovor jer je mletački **Senat** prihvatio uslove.

- # U katedrali sv. Tripuna zakletvu vjernosti nad svečevim moštima položio namjesnik kneza **Pavle Buća**, sudije **Marin Bizanti** i **Drago Drago**, auditori **Matija** i **Bazilije Bizanti**, arhidiakon **Luka Ratislava**, arhiprezbiter **Nikola Meksa**, kanonici **Nikola Tripunov Drago** i **Nikola Pavlov Buća**, kao i **42** plemića i člana Velikog vijeća.

25. jula:

- # **Zastava Svetog Marka** podignuta na tvrđavi i pred Katedralom po zahtjevu generalnog kapetana mora **Pietra Loredana**.

tokom oktobra:

- # Prvi rektor i kapetan Kotor **Antonio dele Bokole** (1420-1422) zauzeo Lješeviće, Lušticu i Solila.
- # Prvi pomen crkve sv. **Katari-ne**, negdje uz crkvi sv. **Marije od rijeke**.

- # Početkom zime **Balša III** i **Đuraševići** počeli napade na teritoriju Kotor.

- # Kotorska **galija** krenula prema **Bojani** radi obezbjeđenja prometa.

1421.g.

28. aprila, u Veneciji:

- # Povlastice Kotor (DOKUMENT)
- # Kotorski biskup **Rajmund II** iz Viterba (1421-1422).
- # Seljaci **Grblja** osim **Lješevića** digli bunu protiv vlastele.
- # Kotorski poslanici u Veneciji tražili pomoć protiv **Balše III**.
- # Umro **Balša III** kod ujaka despota **Stefana Lazarevića**, kome je ostavio upravu nad **Zetom**.

mjeseca jula:

- # **Mletački vanredni providuri** **Andrea Foskolo** i **Marko Mijani** upućeni da srede prilike.

mjeseca avgusta:

- # Despot **Stefan Lazarević** stigao sa vojskom u Zetu, a kotorski poslanici uzalud tražili pomoć u Veneciji.
- # **Đuraševići** zaposjeli Svetomiholjsku metohiju i Grbalj.

mjeseca novembra:

- # Despot **Stefan** zauzeo mletački **Bar**.

1422.g.

- # Biskup **Francésko de Pavonibus** (1422-1425)
- # Despotov vojskovođa **Mazarek** opsjeo **Skadar**.
- # **Epidemija kuge na istočnojadranskoj obali od Paga do Lepanta**, tokom koje je umro kotorski knez **Antonio dele Bokole**.

4. oktobra, u Veneciji:

- # Za vanrednog providura određen **Marko Barbarigo** (1422-1424).

decembra mjeseca:

- # Venecija skinula opsadu **Skadra**.

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, a putem pretplate stiže u Hrvatsku, Europu, Australiju, SAD...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe. Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

Pretplatite se!

ČASOPIS MOŽETE KUPITI:

U Kotoru u Katedrali sv. Tripuna i u uredu HGD CG,
 U Tivtu u župi sv. Roko D. Lastva i kod povjerenika Andrije Krstovića,
 U Baru kod predsjednika podružnice Vlada Marvučića,
 U Podgorici u prostorijama podružnice, Trg Božane Vučinić bb,
 U Herceg Novom u knjižari „So“ na Trgu Nikole Đurkovića br. 3

Cijena: 2 eura

NARUDŽBENICA

Ovim neopozivo naručujem ☐ primjeraka "Hrvatskog glasnika"

Ime i prezime/naziv tvrtke

Ulica i broj

Grad

Poštanski broj

Država

Tel/fax

E-mail

Datum

Potpis/pečat

MEDIJSKI PARTNERI

Hrvatski glasnik

PRETPLATITE SE!

Za Crnu Goru:

20 eura

na žiro račun
520-361700-17
Hipotekarna banka
510-4747-76
CKB

Za Hrvatsku:

200 kuna

na kunski račun
23600001101667657,
Zagrebačka banka d.d.,
Poslovnica Dubrovnik
Vukovarska 7,
20 000 Dubrovnik

Za inozemstvo:

30 eura

Beneficiary 59 : /
ME25520042000000104966
(Acc. No-IBAN)
Hrvatski građansko društvo Crne
Gore, Zimski bazen Kotor Account
with 57a: HBBAMEPG (HIPOTEKAR-
NA BANKA AD PODGORICA) Inter-
mediary 56a: DEUTDEFF (Deutsche
Bank ag Frankfurt) EUR, USD

Ovu narudžbenicu i kopiju uplatnice pošaljite na adresu izdavača:
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Zatvoreni bazen Škaljari, 85330 Kotor, Crna Gora
Preplatiti se možete i u Uredu HGDCG u Kotoru

NAŠ DOM JE NAŠA BUDUĆNOST.

UZ PBZ STAMBENI KREDIT:

AKCIJSKA KAMATNA STOPA, FIKSNA ZA PRVU GODINU,
JOŠ POVOLJNIJI UVJETI ODOBRENJA I KORIŠTENJA.
ZATO ŠTO ŽELIM OBLIKOVATI SVOJU BUDUĆNOST.

Gradite budućnost uz pouzdanog partnera, jednu veliku banku koja u protekle dvije godine nije jedinstveno podizala kamatne stope na postojeće kredite. Iskoristite novu generaciju stambenih kredita uz akcijsku kamatu, fiksnu za prvu godinu otplate kredita, za kredite ugovorene do 31. ožujka 2011. Posebno povoljni uvjeti za mlade do 40 godina uz kamatnu stopu 6,5% godišnje, fiksno, za prvu godinu otplate kredita (EKS* 6,94%).

*EKS je izračunat uz najnižu naknadu i najduži rok otplate

PRIVREDNA BANKA ZAGREB

Mislino unaprijed s Vama

POSREDOVANJE: INTESA SANDBLO

www.frikom.com

INA EURO V fuels

European top quality!

EUROSUPER BS 95

EUROSUPER BS 98⁺

EURODIESEL BS

www.inacg.me

INA CRNA GORA

ZAGREB CROATIA

Ljubav
na prvi pogled

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

tel. + 385 1 481 40 51. 481 40 52. 481 40 54. fax. + 385 1 481 40 56.

e-mail. info@zagreb-touristinfo.hr www.zagreb-touristinfo.hr

